

OKRUGLI STO

«NEZAVISNO SUDSTVO U BOSNI I HERCEGOVINI»

(stenogram)

Tuzla, 5. april 1997. godine

Vehid Šehić, *predsjednik Foruma građana Tuzle:*

Nezavisno sudstvo je cilj kome teže sve demokratske snage iz prostog razloga što ono predodređuje zaštitu građanskih i ljudskih sloboda. Postoji globalni projekat koji smo nazvali vladavina prava. Borba za vladavinu prava je pretpostavka za demokratizaciju u BiH. Sigurno da se moramo boriti za jasnu podjelu na zakonodavnu, izvršnu i sudsku vlast, i to je prvi korak ka uspostavljanju demokratskih odnosa u ovoj državi. Zašto je po našem mišljenju sudska vlast u ovom trenutku najznačajnija. Najznačajnija, jer tu se jasno vidi kako se primjenjuje zakon i Ustav u našoj državi. Zato smo izabrali temu "Nezavisno sudstvo", s ciljem da na ovom Okruglom stolu na koji smo pozvali, po nama, ljude za koje smatramo da mogu dati svoj doprinos u izgradnji ovakvog sudstva, progovorimo o mišljenju da sudska vlast nema onaj značaj u društvu kakav bi trebalo da ima. Ponovo, imamo nekih pojava koje daju naznake da u državi BiH, u Federaciji, nećemo imati nezavisno sudstvo. Dokaz su i mnogi primjeri koji se dešavaju. U prvom redu, ja ću govoriti o Federaciji BiH. Nažalost, mi nemamo jedinstven pravni sistem ni na nivou države BiH, nemamo ga ni na nivou Federacije, a nemamo samim tim ni jedinstven pravosudni sistem. Ovaj Okrugli sto će biti specifičan. Uvodna izlaganja će biti vrlo kratka jer želim da učesnici Okruglog stola daju svoje viđenje kako i na koji način obezbijediti nezavisnost sudstva.

Azra Miletić, *predsjednica Odbora za zaštitu ljudskih prava Foruma građana Tuzle:*

Prije nego što krenemo na raspravu i diskusiju ja bih htjela da posebno apostrofiram jedan vrlo važan aspekt sudske vlasti, odnosno, zašto je nezavisno sudstvo značajno. To je aspekt zaštite i poštivanja ljudskih prava i sloboda bez kojih se opet ne može zamisliti postojanje demokratije. U tom smislu ja bih vrlo kratko rekla neke izводе odnosno parafrazirala Univerzalnu deklaraciju o nezavisnosti sudstva koja se odnosi na nacionalne sudove. Odredbama članova od 7. do 11. Univerzalne deklaracije o pravima čovjeka ističu se posebno kao neprikosnoveni principi: jednakost pred zakonom, prezumpcija nevinosti, pravo na pošteno javno suđenje pred kompetentnim, nezavisnim i nepristrasnim sudovima ustanovljenim na osnovu zakona. Preduslov za korištenje osnovnim ljudskim pravima i slobodama je nezavisno sudstvo, nezavisnost ostalih pravosudnih organa. Njihova organizacija i rad u svakoj demokratskoj državi treba biti inspirisana navedenim principima a pravosuđe ima zadatak da osigura odgovarajuću primjenu prava na svojoj teritoriji. Polazeći od toga da je pravosuđe jedan od temeljnih stubova slobode i da se slobodno korištenje osnovnim ljudskim pravima i uspostavama mira među narodima može jedino zagarantovati sredstvima pravne države i vladavine prava, i budući da su države odavno organizovale sudove i druge ustanove s namjerom da osiguraju primjenu prava na svojoj teritoriji, te da je bilo potrebno

definisati osnovna načela o nezavisnosti pravosuđa i uslove njihove primjene, to je bilo neophodno da se donese jedna deklaracija koja će sve to regulisati, pa je 1983. donešena tzv. Montrealska univerzalna deklaracija o nezavisnosti sudstva. Po ovoj deklaraciji, ciljevi i funkcije sudstva, između ostalog su: nepristrasna primjena prava bez obzira na stranke, unapređenje u okvirima sudske funkcije poštivanja ljudskih prava, osiguranje mogućnosti sigurnog života pod vladavinom prava za sve ljude. Sudstvo treba biti nezavisno od izvršne i zakonodavne vlasti, a sudije kao pojedinci trebaju biti slobodni, i njihova je dužnost da donose nepristrasne odluke na osnovu vlastite ocjene i činjenica, vlastitog shvatanja zakona bez ograničenja, uticaja, pritisaka, poticaja, prijetnji ili miješanja direktnih ili indirektnih, sa bilo koje strane ili iz bilo kojeg razloga, i ovlašteni su za poduzimanje kolektivne akcije radi zaštite svoje nezavisnosti. Za nosioce sudijske funkcije treba birati sposobne i poštene pojedince sa kvalitetnim pravnim obrazovanjem, a u postupku odabira sudije ne smije biti diskriminacije na osnovu rase pripadnosti, boje kože, spola, jezika, vjeroispovijesti, političkih i drugih uvjerenja, nacionalnog, jezičkog ili drugog porijekla, imovinskog stanja, rođenja ili statusa. Jedini uslov može biti pitanje državljanstva. Kod imenovanja sudija sudjelovanje izvršne ili zakonodavne vlasti u skladu je sa sudskom nezavisnošću samo ako su prethodno konsultovani predstavnici pravosuđa i pravne profesije. Važan preduslov sudijske nezavisnosti jeste njihova materijalna sigurnost, što znači da sudijske plate i penzije moraju biti primjerene i razmjerne statusu, ugledu i odgovornosti njihove službe. U cilju nezavisnosti, postoje i ograničenja vezana za vršenje sudijske funkcije, pa tako sudije ne smiju sudjelovati u radu izvršnih ili zakonodavnih tijela osim ako nisu u uskoj vezi sa sudijskom funkcijom, niti smiju biti aktivni članovi i obavljati dužnosti u političkim strankama. Od toga koliki je stepen primjenjivosti ovih visokih međunarodnih standarda u pravosuđu svake države, zavisiće i stepen nezavisnosti njenog sudstva, a tako ćemo naći i odgovor na osnovno pitanje koje se ovdje nameće, kakav je kvalitet nezavisnosti sudstva u BiH, a iz istog aspekta i kakva je realna mogućnost korištenja i poštivanja te zaštite osnovnih ljudskih prava i sloboda.

Neđo Miličević, *podpredsjednik Helsinškog komiteta za ljudska prava u BiH*:

S obzirom na kvalifikovanost ovog skupa, pa stoga i na potrebu da veći broj njegovih učesnika uzme učešća u raspravi, ja ću učiniti samo nekoliko napomena vodeći računa da vam ne oduzmem puno vremena. Polazeći od naših realnih okolnosti sve naše rasprave o ovoj temi biće razapete između činjenica, s jedne strane značaja sudske vlasti u ostvarivanju prava i pravde i u demokratizaciji ukupnih društvenih odnosa, i s druge strane, vrlo složenih društvenih okolnosti po kojima treba da se vrši ta funkcija. Lako se složiti o tome da se i istorijski komparativno sudska vlast osvjedočila i stekla povjerenje građanina kao najsigurniji zaštitnik ljudskih prava i sloboda, zbog svoje stručnosti, nezavisnosti, zbog svog profesionalnog ponašanja i morala, i zbog sigurne procedure kroz koju se ta funkcija vrši. Svaki od ovih elemenata u našim uslovima po mom mišljenju je značajno ugrožen. Ono što pri tome prije svega treba imati u vidu jeste da kvalitet vršenja ove funkcije, vršenja sudske funkcije, kao i kvalitet ukupnog stanja društvenih odnosa, u velikom stepenu primarno zavisi od karaktera i kvaliteta ustavno-pravnog uređenja dotične države. Ja neću problematizirati pojedine nepovoljne aspekte ovog pitanja, to bi

uzelo puno vremena, osim što ću ukazati na neke realnosti u tom domenu i to prije svega s ciljem da potcrtam slijedeće. Objektivna datost koja je takva kakva je, i koja će se teško i sporo mijenjati za vršenje sudijske funkcije je vrlo nepovoljna, pa je upravo stoga veća obaveza svih društvenih faktora da tamo gdje vršenje te funkcije zavisi od njihovog stava i ponašanja doprinose što je moguće više da se ta funkcija vrši uspješno. Mi smo na samom početku stvaranja našeg pravnog sistema, u uslovima postojanja dva potpuno odvojena entiteska pravna sistema, plus još prisutno pravo "Herceg- Bosne", te činjenice da je svaki od tih entitetskih sistema nepotpun, neodgovarajući i još značajno opterećen ratnim rezonom, jer je u velikom stepenu za te potrebe i stvaran. Zakonodavstvo koje treba da razrađuje principe i rješenja Dejtonskog Ustava još gotovo nije ni počelo da se stvara, a organizacija ukupne državne vlasti izvedena je na jednostranoj dominaciji nacionalnog faktora, s tim što se u dva entiteta ta organizacija značajno, međusobno razlikuje. Kao dokaz navest ću to da se u Federaciji ta vlast ostvaruje na pet vertikalnih nivoa vršenja vlasti, a u Republici Srpskoj samo na dva takva nivoa. To pored ostalog znači da među entitetima i njihovim državnim i pravnim sistemima, uključujući sistem zaštite prava, ne postoji ni približno potrebna instanciona korelacija kao jedan od značajnih uslova za ujednačenu primjenu zakona i za jednakost građana pred zakonom. Takođe, na nivou države BiH, gotovo ne postoje institucije koje bi objedinjavale i ujednačavale sistem zaštite prava građana. Ali, istovremeno, pa i naspram ovoga što je možda pomalo i paradoksalno u odnosu na ove dosadašnje konstatacije, moje je uvjerenje da ima puno osnova za tvrdnju da je sistem zaštite prava u BiH postavljen vrlo ambiciozno. Radi se o vrlo velikom broju institucija i instrumenata preko kojih se ta zaštita treba da ostvaruje, kao i o zahtjevu da se u naš pravni sistem maksimalno inkorporira međunarodno pravo. Da podsjetim samo da dvadeset i dva takva međunarodna pravna dokumenta čine sastavni dio Ustava Federacije sa pravnom snagom iznad zakona. Ono što je pri tome problem, puno institucija i puno instrumenata nisu sami po sebi problem. Naprotiv oni su sami po sebi na liniji jačanja zaštite prava. Na nižim normativnim nivoima, i pogotovo u praksi, te brojne institucije i instrumenti zaštite prava ne predstavljaju cjelovit i konzistentan sistem, što je nužna pretpostavka za pravnu sigurnost. Takođe, krupan problem će van sumnje predstavljati nedovoljna razgraničenost nadležnosti između pojedinih pravosudnih organa, shvaćenih u najširem smislu tog pojma, kao i način rješavanja sukoba koji se u vezi s tim budu javljali. Uz to, činjenica što ćemo često biti suočeni sa postojanjem ne samo djelimičnih nego i potpunih pravnih praznina, kao i sa neizgrađenim pravnim procedurama, što je za sudske funkcije posebno važno. To su problemi s kojima se mi suočavamo i suočavaćemo se još duže vremena. Ovome treba dodati i ponašanje entitetskih sudskih organa prema međunarodnim ugovorima i međunarodnom pravu, što su obaveze koje proističu i koje preuzima država BiH, ali u čijem izvršavanju ona ima minimalne ingerencije kao i postupanje tih organa u onim pravnim poslovima u kojima postoji element inostranosti. Osnovno je pitanje kako i koliko se odgovorno ponašamo naspram ovakve realnosti koja je sama po sebi dosta teška za efikasno i uspješno vršenje sudske funkcije. Moram reći slijedeće, ne samo da se ne trudimo da mogućnosti Dejtonskog Ustava takve kakve su optimalno koristimo po kriteriju potrebe interesa i demokratskog postupanja za svakog građanina i sve narode, nego vrlo često svjesno postupamo suprotno. U ovakvoj po

Ustavu slabo skrojenoj državi, na djelu je forsiranje i ljubomorno čuvanje partijske države u kojoj su tri vladajuće nacionalne stranke instalirale svoje paralelne centre moći odlučivanja u kojima se rješava o svemu iole značajnom, što je iz domena države i institucija njenog sistema. Duboko vjerujem, da to sve dolazi do izražaja na području sudske funkcije pa stoga, i pored ovih naprijed navedenih velikih problema, ovakvo stanje i ponašanje prijeti da ovu vlast dovede u položaj kada ona naprosto neće moći vršiti svoju funkciju po kriteriju prava, pravne sigurnosti i jednakosti pred zakonom. S tim u vezi želim posebno istaknuti slijedeće: mi smo se normativno počeli vraćati principu podjele vlasti, očito stoga što je danas teško stajati na poziciji principa i jedinstva vlasti kao principa koji je socijalizam izmislio i branio. Ali, u praksi i dalje provodimo najgoru varijantu tog principa oličenog upravo u ovoj partijskoj državi. Zato ja smatram da treba sve učiniti da princip podjele vlasti postane što prije naša realnost, kao što vjerujem i to da će se njegovi pozitivni efekti pokazati prije svega upravo u domenu sudske vlasti. Tek će se tada stvoriti pretpostavke da ova vlast postane nezavisna i depolitizovana, da se ostvaruje legalitet i jača autoritet zakona bez uplitanja političkih partija i političkih moćnika u kadrovski sastav i rad sudova. Tek tada sudovi mogu autoritativno zaštititi prava građanina, a u našim uslovima postati i centri reintegracije BiH, jer će tada sigurno doći do izražaja njihova dobra volja, stručnost i odgovornost u izgradnji sistema zaštite prava građana kroz stvaranje dodatnih proceduralnih i provedbenih pravila postupanja, bez kojih nema uslova da se udovolji i elementarnim zahtjevima demokratije i međunarodnog prava koje nas obavezuje. Za ustavna prava i slobode čovjeka, kao najviše vrijednosti koje se ostvaruju u državi, pogubno je ako se u složenoj državnoj zajednici ljudi nejednako štite od neprava, u zavisnosti od toga u kojem su njenom dijelu, odnosno entitetu nastanjeni, a to je naša sadašnja realnost i istovremeno opasnost da se pretvori u trajno stanje.

Vehid Šehić:

Cilj ovog Okruglog stola je borba za nezavisno sudstvo, borba za nezavisnog sudiju, kao preduslov pravne države, odnosno vladavine prava na ovim prostorima. Sigurno da je i povod za održavanje ovog sastanka u Tuzli, izbor sudija Kantonalnog suda u Tuzli. Međutim, ja bih vas zamolio da to ne bude isključivo tema ovog Okruglog stola, jer mi želimo da se borimo za nezavisno sudstvo na čitavoj teritoriji Federacije i države BiH.

Seada Palavrić, izaslanik predsjednika Tuzlansko-podrinjskog kantona:

Ja sam očekivala da prije govore uvaženi autoriteti koji su ovdje prisutni, međutim, kako se oni ne javljaju ja ću ipak kao izaslanik predsjednika TPK uzeti riječ. Predsjedavajući je dobro naglasio, i ja vjerujem da je razlog našeg današnjeg okupljanja, ne razlog nego neposredan povod i sam postupak izbora sudija i imenovanja tužilaca u TPK. U vezi s tim ja želim naglasiti da je nezavisno sudstvo i cilj i imperativ svih nas, uvjerena sam i izvršne i zakonodavne vlasti u TPK. Ipak, kvalifikacije koje su rečene u samom pozivu da faktički, iako imamo pravnu situaciju da princip jedinstva vlasti pravno više ne postoji, ali da faktički vladajuće političke i državne strukture i dalje se tako ponašaju. Dakle kao da imamo princip jedinstva vlasti, da princip podjele vlasti nije zaživio, a da je to uslov za objektivan postupak izbora na sudijsku funkciju i sigurnost u njenom vršenju. Ja želim reći slijedeće: mi smo imali situaciju da su poslanici u

Skupštini TPK 27. januara sami skinuli sa dnevnog reda prijedlog za izbor sudija i imenovanje tužilaca. Skinuli su tu tačku sa dnevnog reda, odnosno nisu razmatrali prijedlog predsjednika Kantona jer je vremena za njihovo promišljanje o tome bilo nedovoljno, i jer su oni bili svjesni činjenice da izbor sudija i imenovanje tužilaca i zamjenika ustvari vrše poslanici, bez obzira što prijedlog podnosi predsjednik Kantona. Ured Ombudsmana se uključio u ovaj postupak gotovo mjesec dana nakon tog događaja, 21. februara, i time želim reći da nijedna radnja Ombudsmana nije uticala na dosadašnji postupak izbora sudija niti imenovanja tužilaca TPK. Dakle, svjedoci smo u posljednje vrijeme i izvještaja Ureda Ombudsmana i napisa u mnogim sredstvima informisanja o tome kako je bilo etničke diskriminacije i sličnih kvalifikacija. Međutim, ako je bilo spasa od toga, spas nisu donijeli Ombudsmani nego sama zakonodavna vlast TPK, mada ja smatram lično da prijedlog nije sadržavao ni etničku, niti političku diskriminaciju. Želim ovdje još samo jedno pitanje potaknuti: Ombudsmani su prema članu 2b-2 Ustava Federacije BiH dužni štiti ljudsko dostojanstvo, prava i slobode zajamčene Ustavom Federacije BiH, instrumentima navedenim u Aneksu i Ustavima kantona. Naročito će raditi na otklanjanju posljedica kršenja ljudskih prava i sloboda, a posebno posljedica etničkog progona. Kao što svi znamo, svako ko je uspio uzeti u ruke Univerzalnu deklaraciju o neovisnosti pravosuđa, priznaćemo da ona nije akt, nije sastavni dio pravnog sistema niti Federacije BiH, niti države BiH, ne sadrži je nijedan od aneksa, ona nije čak ni akt UN, mada je želja svih nas da ona to postane. I najveći dio principa koje sadrži ova Deklaracija ja lično smatram da je sadržan u kantonlnom Zakonu o sudovima koji prema Ustavu Federacije ima mogućnost da odredi uvjete službe sudija, s tim što postoje dva ograničenja, da je ta služba do 70 godina života i da će plaće biti unaprijed utvrđene, da neće biti smanjivane. Dakle, mjerodavni pri izboru sudija su: Ustav Federacije BiH, Ustav kantona, Zakon o sudovima. Prema njima, dakle prema članu 5-11, poglavlje o kantonalnom sudstvu, kantonalne sudije predlaže kantonalni predsjednik iz reda uglednih pravnika, a bira ih većinom glasova kantonalno zakonodavno tijelo, s tim da nacionalna struktura sudstva u cjelini odražava nacionalnu strukturu stanovništva tog kantona. Dakle, sam Ustav daje predsjedniku kantona pravo da sam izvrši predlaganje sudija na način koji sam nađe shodnim, da sam ponudi Skupštini koga od sudija koji ispunjavaju uvjete koje predviđa kantonalni zakon on smatra uglednim pravnikom. Potvrdu njegovog mišljenja daće poslanici u Skupštini. Do 27. januara sve je tako i urađeno. Ja sam svjedok, kao i vi, da se tek nakon toga počelo govoriti o izboru sudija i imenovanju tužilaca kao top temi, a po mom mišljenju razlog za to je što kantonalni Zakon o sudovima, kada određuje uvjete za vršenje sudijske funkcije i nabraja da za sudiju može biti predložen diplomirani pravnik koji je državljanin BiH, koji ima položen pravosudni ispit i provedenih pet godina u pravosuđu, stečen ugled pravnog stručnjaka. Izuzetno, Zakon predviđa mogućnost da i čovjek koji ima sve ove kvalitete, dakle diplomirani pravnik, i sve ostale kvalitete izuzev pet godina u pravosuđu, može biti izabran za sudiju. E to je bio problem i tu su se pojavile kvalifikacije kao što su: nema dana provedenog u pravosuđu, nema iskustva i momenat kad se može primijeniti taj izuzetak. Sam Zakon ne predviđa trenutak kad predsjednik kantona u situaciji kada pred sobom ima prijave kandidata ili listu kandidata koji ispunjavaju sve uslove i pet godina u pravosuđu i kandidata koji tih pet godina nemaju, da li on mora uzeti sve kandidate koji ispunjavaju i taj uslov u pogledu pet godina u pravosuđu. Zakon tu ocjenu ostavlja njemu. Opet kažem, njegovu ocjenu

potvrđuje Skupština kantona, a u vezi s tim ja kao građanin pitam sve nas da se malo zamislimo nad tim. Naročito pitam kolege koje su sav svoj radni vijek proveli u pravosuđu. Da li oni pravilno razmišljaju o dostupnosti javnih službi i o pristupu javnim službama ako smatraju da za sudiju može biti izabran samo onaj ko je sav svoj dosadašnji radni vijek proveo u pravosuđu. Šta je sa diplomiranim pravnicima koji su radili u državnim organima, u preduzećima, dakle sa diplomiranim pravnicima sa pravosudnim ispitom koji nemaju pet godina u pravosuđu. Je li time kršimo njihove osnovne slobode? Mi u ovom pozivu insistiramo na principu prava čovjeka na jednakost pred zakonom i na nepristrasno suđenje. Ja insistiram i na principu jednake dostupnosti javnih službi svim ljudima koji ispunjavaju uslove za to. A prilikom određivanja ispunjavanja uslova za to, g-đa Azra Miletić je spomenula jedan insert iz Univerzalne deklaracije o neovisnosti pravosuđa kada je rekla: "kvalitetno pravno obrazovanje". Ja vas sve pitam: da li diplomirani pravnik sa položenim pravosudnim ispitom, iskustvom u struci od 20 godina izvan pravosuđa, nije kvalitetno pravno obrazovan za vršenje sudijske funkcije?

Vjenceslav Ilić, predsjednik Vrhovnog suda Federacije BiH:

Tema je nezavisnost sudova u BiH. Ja nemam saznanja o nezavisnosti onog drugog entiteta, pa ću se ja više okrenuti našem, odnosno govoriću o nezavisnosti suda u Federaciji. Doduše, sinoć sam malo pratio Skupštinu Republike Srpske i vidio sam da su oni u još većim problemima nego mi, kad se govori o nezavisnosti sudova. Ali, to nije tema. Ovo što je gosp. Miličević govorio o nepovoljnim aspektima ovog pitanja, posebno kad su i ustavna rješenja, sve je opet vezano za princip podjele vlasti. Naime, kada se govori o nezavisnosti sudstva onda ta samostalnost i samostalnost i nezavisnost nezaobilazna je tema još od 70-tih godina, koliko ja pratim, jer 70-tih godina sam radio u privredi. Pa evo, zbog tih istih činjenica i danas mi razgovaramo o ovom pitanju, pa bih upravo zbog toga onda mogli zaključiti ovako uvodno da koliko je god pravda jedna od najvažnijih etičkih vrijednosti, a nezavisnost sudova prva pretpostavka zakonitosti suđenja, mi se još uvijek nismo uspjeli izboriti za adekvatan položaj sudova i sudija, ne kao privilegiju već kao garanciju pravilnog i zakonitog vršenja sudske službe, što podrazumijeva borbu za principe vladavine prava. Jer taj princip prije svega je okrenut protiv arbitrarnosti i diskrecione izvršne i političke vlasti. Međutim, da bi ovaj moj kraći uvod bio korektan, trebam istaći i one kvalitetne promjene u našem Ustavu u odnosu na ove 70-te godine koje sam spomenuo. To je u prvom redu činjenica da je ustavna odredba o samostalnosti i nezavisnosti sudova u članu 4c-3 u stavu 1, dijelom pretočena u Zakon o Vrhovnom sudu Federacije. Tu mislim na ono što mi sudije u Vrhovnom sudu dajemo mišljenje kroz proširenu opštu sjednicu kad bismo suce, a mislim i na razrješenja jer, vidjeli ste da Ustav ta rješenja daje. Da bi sad vidjeli da li nas ovo može zadovoljiti, ovo što je predočeno iz Ustava Federacije, ja bi se sad vratio na one principe nezavisnosti. Činjenica je da se ovaj princip u svakom konkretnom društvu u odnosu na sud realizuje u mjeri u kojoj su razvijeni demokratski odnosi. Prema našem Ustavu sudovi nisu sastavni dio isključivo političke zajednice, nego organ ukupne društvene zajednice. Pa s tim u vezi se onda nameće pitanje ovih ustavnih rješenja kako za vrhovne tako i za kantonalne sudove, kada je u pitanju izbor sudija. Naime, mislim da nije u skladu sa načelom sudske nezavisnosti i položajem sudova ustavno

rješenje po kome se imenovanje opštinskih sudija vrši nakon konsultacije sa opštinskim načelnikom, kao i da kantonalne sudije predlaže kantonalni predsjednik. Zašto? U prvom redu zato što na taj način nije eliminisano pitanje zavisnosti suda od izvršne vlasti. Faktički, na taj način ipak političke stranke imaju određeni uticaj na izbor sudija. Smatram da odgovarajuća organizaciona veza u povodu izbora sudija treba biti samo sa zakonodavnom vlašću Federacije, a ne sa izvršnom, a eventualna rješenja za predlaganje konsultacije i sl. treba vezati za sudska tijela i sudske asocijacije. Da rezimiram, iako je u odnosu na ranije stanje postignut izvjestan napredak u afirmaciji sudske nezavisnosti i samostalnosti, još uvijek postojeća rješenja imenovanja sudija nose opasnosti od pretjeranog političkog uticaja na ovaj proces. U tom smislu smatram da naši zahtjevi trebaju biti usmjereni u pravcu da se sudijama obezbjedi stvarni uticaj na proces izbora sudija. Meni je jasno da je nemoguće aspotlutno eliminisati uticaj političkog faktora, pa ni relativizirati ga, jer je trenutni odnos političkih snaga izražen kako izvršnoj, tako i kroz sastav Parlamenta, ali je moguće i potrebno obezbjediti veći uticaj struke, pa i samih sudova, putem institucionaliziranja struke, bilo formiranjem stručnih tijela koja predlažu izbor, kao što je to riješila Hrvatska i Slovenija, putem Sudbenog vijeća. O sastavu tog vijeća nema potrebe da govorim. Veći uticaj sudija, primjera radi evo kod nas, kad bi se u Opštinskom sudu davali mišljenje opštinski suci, odnosno kantonalni suci, ne mogu uvijek opštinski jer prilikom prvog izbora... Analogno tako i kod Kantonalnog suda, dok je već za Vrhovni predviđena ona proširena opšta sjednica. Prijedlog za izbor podnosio bi predsjednik suda, a izbor bi bio rezervisan za Parlament, odnosno zakonodavna tijela kantona. I na kraju, moram nešto reći o ovom drugom segmentu finansiranja, jer kad govorimo o nezavisnosti, ne možemo zaobići finansiranje. U praksi se pokazalo da se sudska nezavisnost ugrožava svakim onim rješenjem kada sredstva za rad i plate sudija određuje izvršna vlast. A takva situacija je i danas. Ustav je to formalno riješio u članu 4c-7, a slična rješenja se predviđaju i za kantonalne i opštinske sudove. Takođe u članu 4c-7 stav 2, predviđeno je da plaće sudija tokom mandata ne mogu da se smanjivaju, međutim, jedno je to što je napisano, a drugo je ono kako se primjenjuje. Nedopustivo je, a danas je to takva situacija, ja to najbolje znam kao predsjednik suda, da ja i dan danas za pojedine isplate moram da se obraćam izvršnoj vlasti. Ilustracije radi, Zakon o plaćama sudija Vrhovnog suda, iako je Vrhovni sud konstituisan 19.9. , ni do danas nije donesen, ali ne znam da li je u zadnja dva dana mogao biti donesen. Ovo što sam ukratko iznio to su pitanja i problemi vezani za nezavisnost i samostalnost sudova. Uvažavajući to moramo voditi računa i realnim teškoćama Federacije, treba ipak ukazati na njih, kako bi ih pokušali otkloniti makar budućim uvažavanjem ovih primjedbi. Želim još da odgovorim kolegici na pitanje dostupnosti u službi, tako kako se sjećam formulacije, pravo i ovih drugih iz privrede. Ja sam radio u privredi 12 godina, prije nego što sam konkurisao za sud. Ja se s vama slažem u načelu da je to tako, ali ovde se postavlja pitanje ako je ustavno rješenje da se biraju sudije, a tamo ima, to nije ona moralna podobnost nego kaže, kako je ono formulisano, istaknuti pravници itd. Postavlja se pitanje, ako mi već imamo sudije koje su dakle istaknuti pravници i ne možemo reći da nisu, je li tako... I ako imamo ustavnu rješidbu da do 70 godina mogu biti sudije, što to sad te sudije ne mogu biti opet sudije nego mi sad idemo, kaže jedan kolega u Sarajevu - novu krv mi trebamo. Koju novu krv? Ovo su ljudi koji su u toku cijelog rata radili i pokazali da znaju raditi i imaju sve reference, prema tome treba ih staviti u

ravnopravan položaj. Dakle, nemojmo sad na račun hajmo nove, pa birat neke nove, a biva - vi stari - hajte. Ustav je rekao do 70 godina, a ako ima te reference ne treba isključivati iz izbora.

Seada Palavrić:

Dok nismo otišli od ove teme, ja sam pitala šta je sa ljudskim pravom diplomiranog pravnika sa pravosudnim ispitom i 20 godina iskustva u struci? Šta je sa njegovim pravom dostupnosti javne službe pod istim uslovima, kao i onoga ko radi 20 godina u pravosuđu? Dakle, to je moje pitanje. A u vezi sa ovim vašim odgovorom, još jedno pitanje - šta ako mi nemamo takve ljude, sa takvim referencama i onda moramo uzeti ljude koji nemaju pet godina u pravosuđu?

Vehid Šehić:

Ja bih samo rekao da postoji Osnovni sud, ili, čuo sam da će se zvati ponovo opštinski sudovi. To je mogućnost da se ljudi bez sudskog iskustva zaposle, pa kad steknu tih pet godina onda mogu doći i na kantonalne sudove, kako će se zvati.

Seada Palavrić:

Nije. Tamo je uslov u pravosuđu. Dvije godine u pravosuđu.

Ljiljana Filipović, *podpredsjednik Udruženja sudija Federacije BiH:*

Ja ovom Okruglom stolu prisustvujem ispred Udruženja sudija u Federaciji BiH i moje učešće na Okruglom stolu biće usmjereno prvenstveno na to šta Udruženje sudija u Federaciji BiH može i treba da učini kako bi nezavisno sudstvo bilo ispunjeno u nekakvom najpunijem obimu mogućem u okviru postojećih ustavnih i zakonskih rješenja. Ja ne znam koliko su učesnici skupa upoznati, Udruženje sudija u Federaciji BiH osnovano je u julu prošle godine. To je jedno dosta mlado udruženje koje s obzirom na kratak vremenski period svog postojanja nije imalo priliku da bog zna šta uradi ali je neke poslove započelo i nadam se da će ih završiti. Kao jedan od svojih prioriternih programskih ciljeva Udruženje sudija u Federaciji BiH ima zalaganje za dalje jačanje nezavisnosti sudstva. Budući da tog nezavisnog sudstva nema ako ne postoje određene ustavne i zakonske odredbe koje proklamuju nezavisnost sudstva i istovremeno ustanovljavaju institucionalne okvire nezavisnog sudstva. Udruženje sudija je, naravno, veoma zainteresovano za način ustavnog i zakonskog regulisanja te materije i smatra da jedan pravac aktivnosti Udruženja sudija treba biti usmjeren na borbu za dosljedno sprovođenje postojećih ustavnih zakonskih odredaba koje obezbjeđuju nezavisnost sudstva, kao i eventualno iniciranje, odnosno ukazivanje na potrebu izmjene ili dogradnje postojećih zakonskih rješenja i ustavnih rješenja, a u cilju što potpunijeg obezbjeđenja nezavisnosti sudstva. Ja danas ne bih govorila o tom pravcu aktivnosti Udruženja sudija, nego o jednom drugom pravcu koji je usmjeren na stvaranje nekakvih praktičnih uslova, i uslovno rečeno pomagala koji bi trebali u praksi obezbijediti nezavisnost sudstva. U okviru ovih postojećih ustavnih i zakonskih rješenja. Mi u Udruženju sudija buduću da su članovi Udruženja sudija sudije, mi smo skloni nezavisnost sudstva posmatrati sa praktičnog stanovišta i stepen nezavisnosti, sudstvo posmatrati s obzirom na stepen aktivnosti onoga što nezavisno sudstvo znači u sudnici, a ono u sudnici znači nepristrasnu primjenu prava na sve. I svjesni smo da bez obzira na ustavna i zakonom proklamovana

načela nezavisnosti sudstva, nezavisnog sudstva nema bez nezavisnog sudije. Akcenat aktivnosti Udruženja sudija biće na stvaranju određenog vodiča ili pregleda kvalifikacija koje kandidat za sudiju treba da ispunjava da bi se od takvog kandidata moglo očekivati da će biti u stanju da djeluje kao sudija nepristrasno, i da će biti u stanju da primjenjuje pravo u sudu. Zašto smatramo da je neophodno izgraditi jedan pregled kvalifikacija koje kandidat za sudiju treba da ispunjava da bi bio izabran za sudiju. Zbog toga što je prema postojećim zakonskim i ustavnim rješenjima veoma izražena uloga izvršne i zakonodavne vlasti u predlaganju kandidata za sudiju i izboru kandidata za sudiju, Zakon i Ustavi kada regulišu uslove koje sudija treba da ispunjava upotrebljavaju određene pravne standarde koji nisu dovoljno razrađeni i zbog toga predstavljaju mogućnost da bude izabran kandidat koji je najpodesniji za to. Na koje standarde mislim, mislim na visok ugled pravnog stručnjaka i visoke moralne kvalitete. U tom pregledu, nadam se, biće sačinjen popis i razrada kvaliteta na osnovu kojih će se vrednovati da li je kandidat zaista stručno osposobljen, znači da li kandidat ispunjava taj uslov, visok ugled pravnog stručnjaka i dalje popis određenih kvaliteta i osobina koje kandidat mora da ispunjava da bi se moglo zaključiti da se radi o osobi koja po svojim moralnim osobinama, po svom ličnom integritetu, je dostojna da bude sudija. Taj pregled kvalifikacija ne bi bio neka novina koja bi znatno unijela promjene u shvatanju kakav sudija treba da bude, jer to što će taj pregled sadržavati u pravilu svaki sudija ima u svojoj glavi. On otprilike zna kakav sudija treba da bude, i svaki čovjek koji je u vezi sa pravosuđem, ali smatramo da je neophodno sačiniti taj pregled kvalifikacije u pismenom obliku kako bi on bio, pomagalo izvršnoj i zakonodavnoj vlasti pri predlaganju i odabiru kandidata koji će biti sudije sudova u FBiH. Drugo na što će se Udruženje sudija orijentisati je izrada kodeksa sudijskog ponašanja. Smatramo da je to jedan akt koji je također od izuzetnog značaja za jačanje nezavisnosti sudstva, jer će taj kodeks sudijskog ponašanja sadržavati pravila ponašanja sudije, znači pravila koja određuju kako sudija treba da se ponaša u određenim situacijama, a istovremeno i pravila koja će određene radnje sudiji zabranjivati. Smatramo da je postojanje tog kodeksa nužno iz više razloga. Postojanje kodeksa će doprinijeti jačanju povjerenja javnosti u integritet sudije i suda, a istovremeno će predstavljati određenu branu svima onima koji bi htjeli da sudiju uvuku u nekakve aktivnosti koje bi mogle dovesti u pitanje njegovu nezavisnost. Zbog ovakvog značaja kodeksa sudijskog ponašanja, iako je Udruženje sudija u svom Statutu navelo kao jedan od svojih prioritetnih zadataka donošenje kodeksa sudijskog ponašanja, ja smatram da bi ipak kodeks sudijskog ponašanja trebao donijeti Vrhovni sud FBiH kao najviša sudska instanca u Federaciji. Kodeks sudijskog ponašanja je sa aspekta nezavisnosti suda značajan iz još jednog razloga, a to je kada su u pitanju ustavne zakonske odredbe koje određuju uslove za prestanak službe sudije. Tamo se između ostalog govori da će sudija biti smijenjen od vršenja službe usljed težih povreda službe, pa je postojanje kodeksa sudskom ponašanju u kojem će biti propisano koja su pravila službe i pravila ponašanja sudije neophodna da bi se moglo odrediti da li je sudija učinio težu povredu službe i da li je ispunio te razloge za njegovo smjenjivanje. Dalja aktivnost Udruženja sudija u pravcu jačanja nezavisnosti sudija išla bi i za iniciranjem određene dopunske regulative od strane Vrhovnog suda, a kojom bi bio razrađen postupak smjenjivanja sudija sa službe, sa vršenja službe. I u Ustavu i u Zakonu o

sudovima odredbe koje se odnose na smjenjivanje sudije i na udaljenje od službe su šture. One predstavljaju okvir za taj postupak. Stoga je neophodno da se unaprijed propiše postupak procedura smjenjivanja jer je to postojanje, te unaprijed propisane procedure jedan od uslova za postojanje sigurnosti sudije u službi, pa i sigurnost kada dođe u pitanje njegovo smjenjivanje sa službe. Još jedna stvar koje je po mišljenju nas u Udruženju sudija od značaja za nezavisnost suda, odnosno za sigurnost sudija u vršenju službe, jeste dalje regulisanje, a i to smatram da treba učiniti Vrhovni sud u saradnji sa Udruženjem sudija, a to je dalje regulisanje razrada, ustvari onih odredaba koje govore o smjenjivanju sudije od službe zbog toga ako se utvrdi da nije stručno sposoban za vršenje službe sudije, ili da kroz duže vrijeme neuredno obavlja službu sudije, odnosno da kroz duže vrijeme ne postiže zadovoljavajuće rezultate u radu. Smatram da je neophodno da se stvore određena dopunska pravila koja će sadržavati kriterije na osnovu kojih će se procjenjivati da li je sudija pokazao dovoljnu stručnost u obavljanju službe. Takođe, koji će se održavati kriteriji o tome na osnovu kojih će se utvrditi što je to uredno, a što neuredno obavljanje sudijske dužnosti. I na kraju bih završila time što bi se vratila na ono inciranje izmjena postojećih zakonskih ustavnih rješenja. Smatram da će Udruženje sudija pokrenuti aktivnost da se izmjene odredbe Ustava i zakona kojima se reguliše ko donosi odluku o smjenjivanju sudije sa službe. Ako je riječ o sudiji Osnovnog suda, odluku donosi Kantonalni sud konsenzusom svih sudija, a ako je riječ o sudiji Kantonalnog suda, Vrhovni sud konsezusom svih sudija tog suda. Indikativno je to da je to možda jedina sudska odluka protiv koje nije predviđeno pravo žalbe. Prema tome, sudija Opštinskog suda koji bude odlukom sudije Kantonalnog suda smijenjen sa svoje službe, nema pravo žalbe ni jednom organu. Gosp. Šehić Vehid je na uvodnoj riječi ovdje rekao da postoje određene naznake koje ukazuju da u ovoj državi nećemo imati nezavisno sudstvo. S obzirom da je sada u toku izbor za sudije Kantonalnog suda u Tuzli i da je i ovaj Okrugli sto iniciran prvenstveno izborom sudija u Kantonalnom sudu u Tuzli, bojim se da ovakve izjave ma kako one bile usmjerene, odnosno ma kako im želja bila da se izabere jedan sud koji će obezbijediti, odnosno sudije koje će obezbijediti nezavisnost sudstva, bojim se da ovakve unaprijed apriorne izjave da ima naznaka da u ovoj državi nećemo imati nezavisno sudstvo krši ugled tog nekog budućeg suda prije nego što je on i formiran. Mislim da moramo biti oprezni pri davanju tih nekakvih mišljenja jer ne možemo apriori zaključivati da li će neki sud biti nezavisan ili neće biti nezavisan.

Mirsad Islamović, *sekretar Skupštine TPK:*

Prethodni diskutanti su danas konstatirali da je cilj svake civilizirane i demokratske države da vlada vladavina prava. Nama su poznati u svijetu primjeri naravno da imamo i takvih država kojima to naravno nije cilj, to da su one nedemokratske, totalitarističke, gdje se ova vladavina prava nalazi na marginama državnih zbivanja. Vladavina prava usko je povezana dakle i sa nezavisnim sudstvom, odnosno nezavisno sudstvo je ključan faktor da se ovaj cilj vladavine prava postavi na najviše mjesto. U našoj državi ovo pitanje nije dovoljno studiozno i analitički postavljeno kao i ocjena šta je to nezavisno sudstvo. Možda se u posljednje vrijeme tek na ovu temu priča o tome. Neko kaže da je nezavisno sudstvo samo to ako je materijalni položaj sudija na adekvatan način riješen. Nekad postavljamo i govorimo da nezavisno sudstvo zavisi od toga ko bira sudije. Treće, da li su

sudije uključene u političke stranke, itd. Dakle ovo pitanje treba i u narednom periodu dobro i studiozno izanalizirati, postaviti i reći šta je to nezavisno sudstvo. Naravno ova Deklaracija govori o tome, ali ja govorim u našim uvjetima i našem vremenu. Nezavisno sudstvo u našoj sredini, u FBiH, državi BiH, naravno, moramo posmatrati u okviru cjelokupnih društvenih promjena i stanja u kojem se nalazimo. Ne možemo to mi posmatrati kao da je to jedno ostrvo izdvojeno od svih ovih zbivanja u kojima se mi nalazimo. Mislim da bi u determinisanju nezavisnosti sudstva morali tražiti rješenja i uporednim pravima demokratskih, zapadnih država, da vidimo na koji način je to tamo postavljeno i riješeno. Ja hoću reći i sljedeće, da se nezavisno sudstvo ne stvara preko noći, jednom normom ili ustavnim ili zakonskim rješenjima. Ja ovako gledam da je nezavisno sudstvo tradicija, tradicija savremenih civiliziranih država. Znači, zato kažem, i ja prije svega i mislim da političke stranke moraju stvarati uvjete za uspostavljanje jednog sistema nezavisnog sudstva i da to postane tradicija jedne države po čemu je jedna država prepoznatljiva i razlikuje se u ovom dijelu od druge države. Zato ja kažem to je jedan dug proces koji stoji pred nama i da mi ovom pitanju naravno svi moramo zajednički raditi. Ne samo sudije, ne samo sudovi, već i zakonodavna izvršna vlast i političke stranke itd. Ovo je pitanje relativno da ja dajem ocjenu o ovome. Ali pitanje ko vrši i ko bira sudije, da možda nekad može po svojoj teoriji i spolja kad posmatramo reći da je to savršeno rješenje. Gosp. Ilić je pomenuo da u Hrvatskoj i Sloveniji sudije bira Sudbeno vijeće, i kad to posmatramo tako, to je idealno. Međutim, to je ono što sam na početku rekao. Da li ja naravno imam pravo na to da dajem ocjene, ali sudeći po onome što se može pročitati u novinama i u medijima kaže se da je to potpuno zavisno sudstvo. Prema tome, evo vidite da ima i drugačijih primjera, i temelji su dobri, ali izgleda da sadržina nije dobra. Ja kažem naravno da budem relativno shvaćen, ovo iznosim iz sredstava informisanja, iz medija koja to prate i daju ocjenu o nezavisnom sudstvu. I ja bih na kraju još i ovu činjenicu pomenuo. Ovdje je g-đa Seada pomenukla da je recimo na jednoj sjednici Skupštine bilo na dnevnom redu uvršteno pitanje izbora sudija. Međutim, poslanici su sami odlučili da ovo pitanje treba odložiti za neku od narednih sjednica, te da trebaju malo ozbiljnije proanalizirati to stanje, i da donesu konačnu odluku. Dakle, i ova činjenica govori da ovaj Parlament zaista prema ovom pitanju ozbiljno razmišlja i da ne podliježe bilo kakvim uticajima.

Sead Hodžić, *sekretar Ministarstva pravde i Opće uprave RBiH:*

Moguće je da ću ja nešto više reći osim ovog što je u temi naznačeno. Možda se nekom učini da baš nije tako, pa zbog toga evo upozorenja na početku, a vidjet ćete radi čega. Samo radi podsjećanja svih nas, vi znate ko je htio a ko nije htio BiH kao državu, znate također ko je hoće, ko je uslovno hoće i ko je nikako neće. Zbog toga nije moguće, jer nije činjenično fundirano političke volje u BiH takve kakve su izjednačavati i na temelju toga iznositi određene konstatacije, zaključke ili prognoze. U protivnom onda negiramo činjenice, a to je najopasnije kad smo na terenu prava. Drugo, BiH je vrlo, vrlo složena država po Ustavu koji je na snazi. Bez obzira na tu činjenicu mi smo dužni sa apsolutnim, naučnim, stručnim i svakim drugim respektom se odnositi prema njezinom Ustavu i tumačiti ga na način koji podrazumijeva da se duh i slovo Ustava doista vide u punom svjetlu. Činjenica da moguća ustavna rješenja nisu najkvalitetnija, ili nisu najprihvatljivija, ako hoćete i to, ne daje nam za pravo da to dovodimo u

pitanje. Isto tako mislim i na Ustave entiteta, prije svega sad mislim na Ustav FBiH. Najbolje ćemo doprinijeti njihovom realiziranju, barem što se struke i pravne nauke tiče, tako što ćemo ih razumjeti i onda primjeniti. U protivnom ulazimo u zamku da iznesemo teze koje nemaju ne samo činjenično, već nemaju ustavno pravno utemeljenje. To mogu za nekog biti želje, a u pravilu su klapne. Zbog toga je Ustav, i ne samo zbog toga, nego mislim na sve Ustave u BiH, a njih 13 ima vrhunaravni kriterij za sve nas. A o temi o kojoj je riječ moguće je s različitih aspekata govoriti. Na poziv koji sam dobio odazvao sam se, ali sam ipak očekivao da će, evo da otvoreno kažem, moguće i mimo razgovora malo drugačije biti. Ja mogu razumjeti šta može biti povod, ali ako se problematizira tako jedno esencijalno pitanje kao što je nezavisnost sudstva onda povodi mogu biti eventualno ilustracija. A ne argumentacija. A zbog čega to govorim? Znae mi možemo govoriti o nezavisnosti sudstva samo pod određenim pretpostavkama. Te pretpostavke mogu biti različite i raznovrsne. Mogu biti ambijentalne. Dakle, kakav nam je ambijent, kakvi su nam realni odnosi, mogu biti normativni. Dakle ono što je izraženo kroz Ustave i druge propise. I šta želimo. Treće, mogu biti organizacijske itd, da ih ne redam. Iluzija je očekivati da je moguće u jednom dijelu državne strukture ili u struci postići određene ciljeve ako nisu stvorene određene ambijentalne pretpostavke. Prema tome, faktografiju kakva jeste, treba dakle u tom smislu posmatrati i vidjeti da li se kroz nju krči ili ne krči put k tome što bi se htjelo. E ja ću na tu temu pokušati nešto reći. Ako bismo htjeli problematizirati ambijent i ambijentalno, onda bi mogli danima i danima na tu temu govoriti. Jer vjerovatno ima onih koji to bolje od mene u ovoj sali i van ove sale znaju. Međutim, ambijentalno valja apostrofirati jednu činjenicu. A to je da je BiH, što podrazumijeva i njezine entitete sa nužnim i bitnim razlikama, u takvoj poziciji da tek stvara pretpostavke za ono što bi htjeli biti. I stog stanovišta kada se posmatra treba očekivati jedan dugotrajan, mukotrpan put, koji neće biti niti pravolinijski, niti krivudav, već izrazito cik-cak. Normativna rješenja, ustavna, sa respektom o kojem sam na početku govorio, moguće je problematizirati i poći od ove teze. Da li je moguće ostvariti nezavisno sudstvo kod činjenice da je upravno-izvršna struktura najdirektnije uključena u proceduru imenovanja odnosno izbora sudije. Činjenica da Ustav govori na specifičan način o trodiobi vlasti zapravo ponekad je i negiran. Evo imamo ovdje primjer. Ali ponovo kažem, dužni smo se apsolutnim respektom prema tome odnositi. Samo po sebi ustavno rješenje ne donosi odgovarajući rezultat. Može biti jedna pretpostavka za odgovarajući rezultat, ali ga ne donosi. Onaj ko je po Ustavu ovlašten da predlaže, ili čak imenuje, apsolutno je dužan to svoje pravo koristiti. Ali, korištenje tog prava podrazumijeva da je podvrgnut pravu, jer ako on nije podvrgnut pravu, tj. ako vladavina prava ne znači vladavinu i za njega, onda on ne koristi svoje pravo. Prema tome, subjekt koji predlaže ili koji imenuje je apsolutno dužan respektirati određene pretpostavke koje se tiču kvaliteta sudije. Moguće je stvar gledati tako pa kazati da li je u principu potrebno postaviti određene kriterije za izbor sudija. To su ekskluzivne dužnosti. Ekskluzivne radi toga što podrazumijevaju nevjerovatno veliki instrumentarij ovlaštenja. Ako su one ekskluzivne u vršenju, one moraju biti ekskluzivne i u izboru, odnosno imenovanju. Prema tome, edukacija u principu nije što edukacija za sudiju, kao i drugim ekskluzivnim djelatnostima, da ih ne nabrajam. Malu sam digresiju napravio, pa ću se vratiti opet na ono što sam na početku govorio. Nije

moguće uspostaviti trodiobu vlasti ako u ambijetu nisu još stvorene pretpostavke za to. Suština svega što se u jednoj zajednici događa u konačnici se svodi na privatnost. Prevedeno na pravni jezik to je pravo vlasništva. Iz toga sve izlazi. Mi tek treba da stvorimo tu temeljnu pretpostavku. Iz nje proizilazi privatnost a iz privatnosti kompleks prava i sloboda. I instrumentarij koji treba uštiti. Unutar same sudske strukture moguće su različite pretpostavke ali neke su van konkurencije. To je apsolutni personalni, moralni i profesionalni integritet. Dakle, unutar sudske strukture, a van sudske strukture apsolutno sprečavanje instrumentalizacije sudije tj. suda. Instrumentalizacija je moguća na različite načine. Čak u najdemokratiskijim društvima moguća je instrumentalizacija pomoću instrumentaliziranog zakona. Jer sudija zakon primjenjuje. Prema tome, ako zakonodavac postavi takav zakon ili donese onda se time vrši instrumentalizacija suda. I da dalje puno ne dužim, ovo da kažem. Jedini isključivi zadatak države, a to je nauk iz angloameričke pravne tradicije, ili jurisprudencije, jeste da ona postoji samo radi toga da bi zakone koje je donijela, sprovodila i štitila. A pošto je sud i sudija onaj koji u najautentičnijem značenju te riječi vrši tu rolu, onda svako nasrtanje u bilo kom obliku na sudiju, od bilo koga drugog, nije samo negacija sudija i suda, već negacija postulata konkretne države. Osobito one koja jeste ili hoće biti demokratska. Kad se pravo na predlaganje ili imenovanje sudija koristi ono mora biti apsolutno zasnovano na tome da je i predlagač podređen pravu. A to je vrhovni princip vladavine prava, odnosno u evropskoj tradiciji pravne države.

Esad Muhibić, Ombudsman Federacije BiH:

Moram priznati da je ova diskusija bila prilično pesimistička, i da nam šalje poruke da moramo još čekati, jer da stvarno ne postoji ambijent da bi se sada nešto više učinilo na realizaciji principa podjele vlasti, odnosno, nezavisno sudstvo. Moram vam odmah reći da me ova diskusija i raduje jer prvi put, a ja bih volio da ima još puno takvih diskutanata, dira i esencijalne stvari, u stvari koje se ne pominju. Stalno u ostalim diskusijama kružimo oko neke stvari a ne diramo osinje gnijezdo te stvari. Mi smo, nas tri Ombudsmana, pominjali ovaj problem u prvom izvještaju u 1995. godini, pa onda u šestomjesečnom '96, i sad ovaj zadnji godišnji izvještaj smo uradili, i u uvodni dio smo stavili temu problema sudstva. Taj izvještaj je gotov, jučer je predat OSCE-u, za ovih nekoliko dana će doći vama svima, i sada mi nije nimalo žao, mislio sam da smo neke rečenice ili neke stavove pretjerano rekli izvan ambijentalnih uvjeta. Naime, mi smo svi svjedoci da i ova ljudska prava koja mi štitimo, a i demokratizacija, i ova žabokrečina u kojoj se nalazimo, ne može maknuti s mrtve tačke dok mi ne budemo imali državu. Dakle, dok ne budemo imali pravni sistem države, zakone. Slažem se s gospodinom Hodžićem da se sve svodi na to pravo privatnosti, ljudsko, a iza njega se krije svojinski sustav, odnosno vlasnički sustav kao temeljna stvar jedne države koja nije uopće ni načeta. Vrtimo se u krug, dugo traje ovo sve, i došli smo sada u situaciju da prema Ustavu Federacije već su neki kantoni donijeli Zakone o sudovima. Ranije je Federalni sud Federacije izabran i ja mislim da smo mi u nekim stvarima zakasnili već sada. Dakle, mi smo u tim izvještajima stalno govorili da nemamo države, nemamo pravnog sistema, nemamo državnih organa, i sve se svodi na politiku. Ovaj ambijent o kojem govori gosp. Hodžić, to je sve, jer mi imamo samo politiku na sceni, u svim njenim varijantama i oblicima. Naravno, i mi se Ombudsmani sudaramo stalno sa

problemom što nemamo adekvatne federalne državne organe, i što imamo ovu sada politiku takva kakva jeste, i nepostojanje, ili nemanje, ili nehtijenje imanja političke volje da se brže krene u implementaciju, u civilnu implementaciju, i Vašingtonskog i Dejtonskog sporazuma. I sad vidite nešto. Nakon 35 godina rada u pravosuđu, uopće kad je u pitanju sudstvo, mislim da se nema šta čekati, i da ambijent kakav god bio sudstvo mora biti neovisno. Ono što ja znam o sudstvu i kadrovima, to je za mene još iz ranijih sistema naslijeđeno, najpošteniji, najčestitiji dio pravničkog kadra koji je specijalno na jedan poseban način odgajan. Moram vam priznati da je mene bolilo u ratu, ja sam 2,5 godine bio zamjenik ministra pravosuđa, što smo toliko razriješili sudija zbog izbjegličkog problema da ja i ne znam kako ćemo mi namiriti taj gubitak. Razriješili smo ih samo zato što su ušli u status izbjeglica i raseljenih lica. Dakle, mislim da nezavisno sudstvo ima svoje, ono je kao pravna kategorija potpuno raščišćeno i mislim da se tu nalazi blizu ovih država koje imaju već to riješeno barem formalno. Slažem se s gospodinom sekretarom iz Kantona iz kantonalne Skupštine, da i Slovenija i Hrvatska imaju organe koji su usuglašeni sa ovom Univerzalnom nezavisnom deklaracijom o sudstvu. Dakle, suce zaista biraju organi koji su izvan zakonodavstva, izvan politike, u susjednim našim zemljama, i kod takvih organa, oni su se stavili politici na raspolaganje, i postali su produžena ruka politike. Mi smo sad došli u situaciju da danas u Tuzli, sutra ćemo u Sarajevu, prekosutra ćemo tu infekciju liječiti u drugim kantonima... Propustili smo voz kad je bio u pitanju izbor sudaca. Ko će ih izvršiti, kojim kriterijima, na koji način, uz sve ove definicije, šta je nezavisno sudstvo. Ali sad smo mi u situaciji da kad već ti zakoni postoje, sad se zna ko bira suce, ko je birao Federalni Vrhovni sud, sad se biraju Kantonalni sudovi, došli smo dakle u situaciju kako da zaštitimo, časno, moralno, stručne kadrove za koje u svim sredinama gdje se oni nalaze nema spora da su suci bez potpora ikakvog, jer su praktično oni ugroženi na taj način što se sada osporava, ali bez obrazloženja ikakvog, njihov dalji izbor. Dakle kako da mi, evo mi Ombudsmani evo i svi vi, kako da govorimo sad o nekim praktičnim lijekovima, praktičnoj terapiji u ovom datom momentu, kako da mi zaštitimo suce, to više uopšte nije diskriminacija. Ne govorim o diskriminaciji po nacionalnoj, vjerskoj osnovi, govorim o diskriminaciji unutar jednog naroda po političkoj osnovi. Mi te predmete imamo u 95-oj, u 96-oj godini, sudaca ovih onih, koji ima sve kvalitete. Stručan, u sredini cijenjen kao vrlo stručan, ali na žalost ne može da prođe, jer nije politički podoban. Kako da mi sad svoju krv brišemo? Potrebno je da se izmijeni krv sucima. Što znači to da im se izmijeni krv. Da oni budu dostupniji politici, tu je problem. Problem je u svima nama, što u nama ovih zadnjih 50 godina teče jedna navika, jedna krv, jedan način razmišljanja, koji je potpuno suprotan diobi vlasti. Sad mi nikako ne možemo svoju vlastitu krv zamijeniti pa da kažemo zašto sudac? Bio on član vodeće stranke ili ne, u datoj sredini govorim u svim dijelovima Federacije i u bivšoj "Herceg-Bosni", svugdje. Ali, svugdje je isti način razmišljanja. Je li mi tog suca biramo da on bude poslušnik vladajuće stranke i dnevne politike u toj sredini, ili mi suca biramo da on bude sudac svih građana te sredine bez obzira na politiku? I sad smo došli u situaciju da danas tražimo praktične lijekove i terapiju u Tuzli, sutra u Sarajevu. Kuca na vrata uznemirenje u ljudima. Suci su blokirani. Suci su izvan svijeta, iznad vremena, toliko su oni posvećeni tom svom poslu da ne znaju ništa drugo raditi, ne znaju se ni boriti. Ne znaju ništa. S kim god sjedite i razgovarate, to su ljudi koji su se jednostavno potpuno čestito iz ljubavi odali toj profesiji i on zna svoj zanat i ne zna ništa drugo u životu. Kako da mi sada

zaštitimo recimo suce koji ovdje u Tuzli imaju sve kvalitete, a sad moraju ići. Prvo, nisu ni sposobni. Ja neću reći da je to profesionalna deformacija, ali tvrdim da je vrlo teško takvu vrstu kadrova odgojiti, stvoriti, pa ih kasnije samo šutnuti bez obrazloženja. O tome je riječ u ovom trenutku. Propustili smo voz ko će birati suce. Ovo sve što ja imam pred sobom to je muzika ne može biti ljepša, o tome kako treba da izgleda to nezavisno sudstvo. Vidite, moralni stručni kvalitet je teret svega. Onda imate razrađivanje tih odnosa. Vidite, mi smo ovdje već ušli u igru da je zakonodavac, a zakonodavac sada u našim uslovima nije niko drugi nego vladajuća politička stranka u toj sredini, direktno spojen s dnevnom politikom. Jedno te isto tijelo. Ako idemo na sistem podjele vlasti po Ustavu, onda je apsurdno da zakonodavna vlast, koja je pandam sa sudskom vlašću, istovremeno bira sudsku vlast. Dakle, problemi su u sferi izbora. Propušten voz. Slijedeći su problemi u finansiranju. Valja izdiferencirati odnos sudske i izvršne vlasti. Ono što mi nosimo iz ranijeg sistema, ono što ja nosim kao dugogodišnji sudac i advokat, to se može u hodu i u sastavu ovog ambijenta liječiti, odnosno između sudske i izvršne vlasti. Mislim da je to liječenje započelo miješanjem međunarodne zajednice u organizaciju Policije, federalne Policije. Ja koliko pamtim kada je miješanje izvršne vlasti u pitanju 90% je to bila policija, i po mojoj ocjeni ona je imala najveći uticaj u krivičnim djelima sudova, jer je to za državu i za vladajuću stranku Savez komunista. Tada je to bilo presudno. Ja mislim da neće biti problema sa miješanjem izvršne vlasti, naravno pod uslovom da se riješi finansiranje sudova nezavisno. Sudac kao i svako ljudsko biće treba i stan, treba dijete zaposliti. Ovaj problem, odnos sudske i zakonodavne vlasti, on je tajnovit, on je sakriven, a sudac ne mora biti izričiti otvoreni poslušnik dnevne politike. Ali je prisiljen, ja mu znam psihologiju, on na kraju legne na rudu, što mi kažemo, jer on mora rješavati egzistencijalna pitanja. On na kraju neće biti poslušnik da dobiva naloge, on osluškuje dnevnu politiku, on se fantastično verzira i onda on neće nikada odigrati u svojoj presudi na pogrešnu kartu, uvijek će igrati na kartu dnevne politike. I to je ono što mi moramo liječiti ako hoćemo išta da radimo ili da čekamo da se ne stvore angetalni uslovi. Onaj ko uđe sad u kolo, u bubanj, taj je 90% ostao, osim ako ima loše karte, ako se ne zna ponašati. Prema tome, mi sada već smo u situaciji da sucima u Tuzli, Zenici, Mostaru, Čapljini gdje god hoćete, ne možemo odstupiti ni od ove Deklaracije, tačno je da nije sastavni dio Aneksa federalnog Ustava, ali je ona duboko moralno obavezujuća. Ombudsmani su uključeni u Forum Federacije. Dobili smo sad prvi put velike ovlasti u ovom Vijeću za implementaciju Federacije, da svako od nas može zatražiti smjenu funkcionera koji te tvrdoglavo i uporno gleda i upušta se u polemiku s vama. Ili će slušati preporuke, ili te institucije neće biti. I to će tako biti, ja vam kažem. Evo u Sarajevu je donešen kantonalni Zakon o sudskim taksama. To je katastrofa. Pisac tog Zakona ne zna Zakon o paričnom postupku, ne zna kako se utvrđuje vrijednost spora, on izjednačava, on ako hoćete elementarnu sudsku zaštitu, samo bogatuni mogu dobiti, tolike su takse velike, od izvotka gruntova do tužbe. 90% građana se ne može obratiti zbog takvih taksa. A ovaj izjednačio sve vlasničke odnose na nekretninama sa posjedovnicom. Mi smo prije imali posjedovnih parnica, to su improvizirane parnice. Ja molim da nam se oglasi Predsjednik Ustavnog suda da vidimo kojim putem, dajte nama sugestije, mi imamo doduše svoje ovlasti, ali bi voljeli raditi po principu bolje spriječiti nego liječiti. U tome je stvar. Da vidimo redoslijed poteza.

Sead Hodžić:

Kolega Muhibić, ovo kada sam govorio o ambijentalnim pretpostavkama mogao je shvatiti onako kako je ko shvatio. Smisao ukazivanja te angetalne pretpostavke bio je u tome da vidimo u kakvim smo okolnostima. Potpuno se slažem s tim, a to sam ja izrazio kroz ono kad sam rekao: predlagač odnosno onaj koji imenuje mora biti podvrgnut pravu tj. Ustavu ili Ustavima i odgovarajućem zakonu pod pretpostavkom da je taj zakon u skladu sa Ustavom. I svi vidovi zaštite koje podrazumijeva zaštitu prava sudija, i kao onih koji primjenjuju pravo, i kao onih ko i svi drugi ljudi u toj sredini svakako da treba apsolutno uvažavati i do maksimuma je sprovoditi. A ovo ambijentalno je samo da se pokaže da zapravo određeni principi mogu se konsekventno izvesti do kraja samo ako za njih postoje sve potrebne pretpostavke.

Mirko Bošković, predsjednik Ustavnog suda Federacije BiH:

Načela zakonske i sudske neovisnosti Ustavom Federacije iskazano je u članu 4 C4 usko su međusobno povezani i uvjetovana u onoj mjeri u kojoj sud jedino potčinjen i vezan za zakon u toj mjeri je i neovisan. Prije svega sudovi su organizaciono neovisni jer su nositelji sudske vlasti jedne od tri vlasti inaugurirane Ustavom i to u sistemu podjele vlasti. Zakonodavna izvršna vlast ne bi nad sudovima mogla imati ni hijerarhijsku ni naredbodavnu vlast. Pored neovisnosti i samostalnosti sudova kao insituacije veliki doprinos neovisnosti daje i neovisnost suca kao nositelja sudske funkcije. Ova neovisnost se ogleda u načinu izbora sudaca, u prestanku funkcije sudaca, u funkcionalnom imunitetu i dr. Našu pažnju svakako zaokuplja i funkcionalna neovisnost tj. neovisnost u samom vršenju sudske funkcije kao djelatnosti, jer bi sudac u toj djelatnosti morao biti neovisan i imati isključivo pravo da na činjenično stanje koje utvrđuje uz primjenu slobodne ocjene dokaza, primjeni odgovarajuću pravnu normu, utvrđujući njen smisao i sadržinu putem vlastitog interpretiranja. Razumije se da to predstavlja, odnosno da to pretpostavlja da ni jedan državni organ nema pravo da sudu daje upute, ili da na bilo koji drugi način utiče na suca u vršenju sudske funkcije. S druge strane sudac niti smije niti je dužan da sudi pod takvim uticajem, a niti da prima upute kako da sudi. Cijenim da bi u kontekstu ustavnog principa neovisnosti sudske vlasti bilo razložno sagledati posebno tražene sposobnosti imenovanja, ili karijeru sudaca, te opravdanost zakonskog rješenja da nosioci sudske vlasti mogu biti članovi političke partije. U vezi sa traženim sposobnostima za imenovanje, odnosno izbor sudaca, primjetno je da Ustav Federacije za suce sudova Federacije traži ispunjenje dva kumulativno predviđena uvjeta, ugledni pravnik i najviše moralne osobine kandidata, za suca Kantonalnih sudova samo uvjet ugledne pravnik, dok za suca Opštinskih sudova ne traži nikakvo određenje. Iz ovakvog odnosa Ustava Federacije prema traženim sposobnostima za imenovanje, odnosno izbor sudaca, moglo bi se zaključiti da se očekuje od federalnog i kantonalnog zakonodavca, a kada su u pitanju suci sudova u kantonima i Ustava kantona, da bliže opišu te sposobnosti. Federalno organizaciono zakonodavstvo za federalne sudove ima neujednačen odnos prema zakonskom uređenju ovog pitanja. Dok je federalni zakonodavac Zakonom o Vrhovnom sudu Federacije iscrpno propisao uvjete za izbor sudaca ovog suda, Zakonom o sudu za ljudska prava preuzeo ustavna rješenja za suce Ustavnog suda Federacije, pretpostavlja da su ustavna rješenja uvjetima za imenovanje sudaca dovoljno i precizno utvrđena, jer zakon

organizacionog sadržaja za ovaj sud nije donesen. Stav je sudaca Ustavnog suda da takav zakon ne treba ni donositi. Postavlja se pitanje razloga kojim se rukovodio federalni zakonodavac da tražene sposobnosti potpuno propiše za jedan, a ne i za druge federalne sudove. Nadležnosti Ustavnog suda i Suda za ljudska prava, za razliku od Vrhovnog suda, ne upućuju na opravdanost stava federalnog zakonodavca. Ustav Federacije u općim odredbama, posebno kad uređuje pitanje uvjeta za imenovanje sudaca sudova Federacije, ne pravi nikakve razlike između sudaca tih sudova iz kojih bi se moglo zaključiti kao naprijed izloženo. Ustav Federacije istina *expresis verbis* ne upućuje zakonodavca da uvjete imenovanja propiše što je bilo uobičajeno u ustavnim rješenjima prijašnjeg sistema. Vjerovatno da to ne bi moglo biti zapreka zakonodavcu da konkretizira Ustavom propisane uvjete, ugledni pravnik i najviše moralne osobine kandidata. Mislim da bi ovo pitanje moglo biti servirano na ovom Okruglom stolu, a odgovor bi mogao biti zavisan od suštine stvari. Izvjesno je da su neki uvjeti nesporni, npr. državljanstvo BiH i državljanstvo Federacije BiH, diplomirani pravnik, i slično ali što je npr. sa položenim pravosudnim ispitom kao uvjetom za imenovanje sudaca Federalnih sudova. Budući da znamo funkciju i koncepciju pravosudnog ispita, a svakako i nadležnosti Ustavnog suda, i Suda za ljudska prava, te pravila postupaka koja primjenjuju u radu da li taj ispit kao obvezan predvidjeti samo za suce Vrhovnog suda. Nikako se s tim u vezi ne bi moglo tvrditi da se ugled pravnika ne stiče i bez ispita, jer to iskustvo potvrđuje, ali je riječ o ugledu za određenu ili određene oblasti prava, a ne za umjetno nazvanu oblast sudskog prava. Konačno Zakon o pravosudnom ispitu respektira ovu okolnost, oslobađa profesore fakulteta nekih pravnih disciplina, od polaganja pravosudnog ispita, i koliko znam pitanje nije aktuelno za postojeći sudski kadar. Podsjetimo se pravne situacije kada za izbor suca Vrhovnog suda nije bio propisan pravosudni ispit i opravdane sumnje sudaca u takvo zakonsko rješenje. Nosioći političke vlasti sa takvim rješenjem osiguravali su sebi mogućnost regrutiranja u Vrhovni sud i onih pravnika koji se nisu afirmirali nego naprotiv devalvirali u nekim slučajevima ugled sudske funkcije u toj visokoj instituciji. Sagledavanje ovog pitanja i traženja odgovora ne treba uvjetovati adekvatnošću i koncepcijom pravosudnog ispita budući da su otvorene mogućnosti za intervencije u odnosu na taj ispit. Kada je riječ o sposobnostima koje se predviđaju kantonalnim zakonima o sudovima, za suce u kantonima sigurno je da su propisane ili da će se morati propisati zakonom. Na disponiranju nisam imao te propise i nisam u mogućnosti komentirati rješenja u tim zakonima. Status sudaca, kao i ostvarivanja načela neovisnosti sudske vlasti, može biti u tijesnoj vezi sa subjektima koji imenuju odnosno biraju suce te subjektima koji odlučuju o smjenjivanju sudaca. Koliko mi je poznato jedan broj naših kolega, moguće i veći, dovodi u pitanje Ustavno rješenje o nositeljima imenovanja odnosno izboru sudaca i razmišlja o traženju novih rješenja, a među njima i o preuzimanju sistema imenovanja sudaca iz Republika Hrvatske i Slovenije da suce imenuje i razrješava samostalno sudbeno tijelo koje bira Parlament. Prije svega mislim da bi uz ovakva razmišljanja trebalo argumentirano dovesti u pitanje validnosti našeg Ustavnog rješenja i serioznije sagledati uspješnost funkcioniranja tog sistema u Republici Hrvatskoj i Sloveniji. Pristalice ovog mišljenja slijede princip idealne organizacije državne vlasti, odnosno sistem stroge podjele zakonodavne, izvršne, i sudske vlasti. Dobronamjernost razmišljanja ne može se dovesti u pitanje, međutim mora se pri tome imati u vidu da u svijetu nema Ustava koji je

bez ozbiljnih izuzetaka osigurao sistem podjele vlasti. To je slučaj i sa Ustavom SAD koga pravna teorija ističe kao prvi primjer Ustava koji slijedi princip podjele vlasti. Mislim da bi bilo prihvatljivo da se u praksi provjeri validnost ustavnih rješenja, a da nakon toga argumentirano i utemeljeno razgovaramo o tom pitanju. Kada bi se osobno odlučivao o tom prihvatu, u ovom trenutku, ne bih prihvatio sistem imenovanja sudaca kao što je npr. u pomenutim Republikama zbog toga što su uvjeti za smjenjivanje sudaca daleko strožije utvrđeni u našem ustavnom sistemu, nego u tim državama, odnosno, Republikama. Ako se i može prigovoriti ustavnom rješenju o imenovanju, mislim da vlada opće mišljenje da su status sudaca, pa i neovisnosti sudske vlasti, velikim dijelom osigurani institutom smjenjivanja sudaca tj. smjenjivanje sudaca konsenzusom sudaca toga suda, ako su Federalni sudovi u pitanju, a za suce Kantonalnih sudova konsenzusom sudaca Vrhovnog suda i konsenzusom sudaca najvišeg suda u kantonu, ako se radi o sucima Opštinskih sudova. U odnosu na razloge smjenjivanja Ustav Federacije utvrđuje da se suci sudova Federacije mogu smijeniti samo uz postojanje razloga, ali tako da ih ne projecira, a za smjenjivanje sudaca drugih sudova ne ističu se ni te riječi s razlogom. Kako shvatiti ovu poruku Ustava? Da li tako da se ti razlozi ne trebaju konkretizirati za Federalne sudove, federalnim zakonom a za suce u kantonu Ustavom kantona i kantonalnim zakonom, odnosno samo kantonalnim zakonom, ili pak smjenjivanje konsenzusom pretpostavlja da razloge smjenjivanja ni ne treba propisivati jer nije očekivati da bi se u postupku smjenjivanja sudaca mogao smijeniti bez postojanja valjanih razloga. Federalni zakonodavac je u odnosu na ovo pitanje ostao nedosljedan. U Zakonu o Vrhovnom sudu Federacije propisuje da će se postupak smjenjivanja pokrenuti iz razloga taksativno navedenih. U Zakonu o Sudu za ljudska prava razloge za smjenjivanje je generalno utvrdio, a za suce Ustavnog suda nije ništa propisao, budući da se nije ni odlučio na donošenje zakona organizacionog sadržaja. Ne vidi se osobno mislim ni razlog ovoj nedosljednosti. Osim što treba uvažiti okolnost da se o ovom pitanju odlučivalo u vrijeme kada neki ustavni instituti obrađivača zakona nisu bili bliski u svom sadržaju kao sada. Dalje, nikako ne želim uznemiriti našu savjest, a najmanje atakovati, i dovoditi u pitanje status sudaca kroz institut smjenjivanja prema kojem je za odluku o smjenjivanju potrebno postići konsenzus. Mislim da se otvoreno može reći da takvu zaštitu kao što je zaštita sudaca kroz ovaj institut nije poznavao raniji a niti naš mladi pravni sistem u nekoj drugoj oblasti. Prema članku 24 protokola 11 o preinaci kontrolnog mehanizma ustanovljenog Konvencijom za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda, čak je i za suce Evropskog suda za ljudska prava predviđeno da će biti razriješeni svoje službe ako ostali suci dvotrećinskom većinom odluče da je on prestao ispunjavati tražene uvjete. Ali da li će se pitam se nailaziti i na kakve probleme funkcioniranja insituta smjenjivanja sudaca kod nas. Ne može se reći da nismo svi visokih moralnih kvaliteta i stručnih sposobnosti mada je i to jedna od tzv. prirodnih pretpostavki. Međutim, da li ćemo ipak imati slučajeve da će nam sudsku funkciju u sudu vršiti i suci bez potrebne odgovornosti u radu. Kvantitet i vremenom dokazane nestručnosti. Zar naša iskustva do sada nisu to pokazala bez obzira na manji broj slučajeva i u eventualnom postupku smjenjivanja, da li će biti moguće osigurati jednoglasno i onda ako će nešto učinjeno biti nesporno. Bojim se i takvog odnosa prema našoj obavezi objektivnog i principijelnog ponašanja u donošenju odluke o smjenjivanju jer ko može isključiti postojanje eventualnih emotivnih ili prijateljskih naklonosti prema sucu koji je u pitanju. Da li o tome razmišljamo i ima li valjanih razloga baviti se time ili pak biti uvjereni da ostajemo suci do životne

dobi od 70 godina. Kada je Ustav iskazao tako veliko povjerenje među sucima i dao im ovlaštenje da odlučuju o smjenjivanju drugog suca možda bi bilo osnova poduzeti sve da to povjerenje opravdamo a ako u to nismo baš sigurni da razmotrimo šta činiti da bi zaštitili ugled tako časne i odgovorne funkcije kakva je sudačka. Pored drugih pitanja koja su u direktnoj vezi sa načelom neovisnosti sudova dao bih kratak osvrt o adekvatnosti rješenja pitanja, da li bi nositelj sudske vlasti trebao i mogao biti član neke od političkih partija. Koliko imam informacija o federalnom i kantonalnom zakonodavstvu utvrđuje se da vršenje sudske funkcije nije inkopatibilno sa članstvom u političkoj partiji, osim ako je riječ o članstvu u izvršnom tijelu političke partije. Takva rješenja su, sigurno je, sukladna Ustavu Federacije, jer se uređuje da svim građanima pripada pravo na osiguranje i pripadanje političkim partijama. Formalno-pravno gledano, Evropska konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda koja ima pravnu snagu ustavnih odredaba predviđa da se sloboda udruživanja sa drugim može ograničiti i to samo zakonom, a nužna su radi zaštite prava i sloboda drugih član 11 Konvencije. Prema tome, ustavni dokumenti ipak dozvoljavaju zakonodavcu da sucima uskrati pravo na članstvo u političkim partijama. U razmišljanjima da li propisani inkopatibilitet vršenja sudske funkcije sa članstvom u političkoj partiji, sve sam više uvjeren da bi baš u cilju potpunijeg ostvarivanja ustavnog načela neovisnosti sudske vlasti trebalo propisati tu nespojivost, a čini se suvišnim uvjeravati u opravdanost ovakvog stava kod činjenice da nosimo loša iskustva iz ranijeg sistema, u odnosu političke partije prema sudovima i sucima, ali da u ovom trenutku ne možemo tvrditi da je sudska vlast izvan uticaja postojećih političkih partija. Mislim da predstoji još značajna i duga borba za podjelu vlasti i neovisnost sudstva. U današnjem trenutku možemo se upitati da li uopće imamo više podjele vlasti, ili neovisnije sudstvo, nego što smo ga imali ranije. Naime, Ustavom Federacije BiH mi imamo podjelu vlasti i postavljenu da kažem neovisno od sudova po ugledu na zapadne zemlje. Dakle, može se reći izuzetno dobro. Međutim, mislim da će praksa biti još određeni period. Ja bih možda naveo samo jedno dva primjera koja ilustruju tu situaciju iz koje se može izvesti zaključak da nemamo podjele vlasti, nemamo neovisno sudstvo, bez obzira što je ona, to može se reći, idealno postavljena u Ustavu FBiH. Ustavni sud FBiH konsistuiran je već dvije godine i za dvije godine još niti jedan ovlašteni podnositelj zahtjeva za postupak pred Ustavnim sudom Federacije nije podnio zahtjev, a prema Ustavu Federacije to je svedeno na dosta uzak krug nositelja funkcija, počevši od predsjednika Federacije, do predsjednika kantona. Naime, sve se to u sadašnjoj praksi i dalje pokušava riješiti, a i rješava da kažem, a u suštini se ne riješi skoro ništa u okviru politike. Mi smo iz Ustavnog suda Federacije prije izvjesnog vremena obišli teren sa kolegama sucima, međunarodnim sucima, koje mi imamo u Ustavnom sudu Federacije, i bili smo upravo i na tuzlanskom području, zeničkom području. Utvrdili smo da ima niz sporova između općina-kantona, kantona-Federacije, u okviru tijela Federacije, da ima niz protivustavnih odredaba počevši od općine pa do Federacije, ali ovlašćene osobe koje mogu podnijeti zahtjev za pokretanje spora pred Ustavnim sudom, da se taj spor riješi, da se ta protivustavnost otkloni, to ne čine, nego kako sam rekao, uglavnom se to pokušava nekim političkim dogovorima. Kako vidimo, uglavnom još uvijek tapkamo u istom mjestu, bez obzira što smo, to kažem kad je u pitanju podjela vlasti, i neovisnost sudstva postavili u Ustavu. Mi u Ustavnom sudu FBiH, cijeneći situaciju o kojoj sam sada govorio, podnijeli smo prijedlog,

odnosno inicijativu, kod onih koji to mogu, po Ustavu Federacije, a opet je to ograničeni krug tijela i pojedinaca, da podnesu amandman na Ustav Federacije i prošire krug osoba koje mogu pokrenuti postupak pred Ustavnim sudom. To smo uradili prije godinu dana, ali ni tu niko ništa nije pokrenuo, i dalje imamo stanje takvo kakvo jeste. Prije par dana razgovarao sam sa odgovornim funkcionerom iz Vlade. Kaže, vi ste donijeli sistematizaciju u Ustavnom sudu jako glomazno veliku, a niko vam nije dao na nju saglasnost. Ja kažem, ko bi trebao dati saglasnost na sistematizaciju Ustavnog suda Federacije? Pa kaže, Vrhovnom sudu Federacije dalo je Ministarstvo pravde. Pa kažem: našto to liči, kakva je to uopće podjela vlasti ako će bilo koje tijelo u Federaciji davati saglasnost na sistematizaciju Ustavnog suda Federacije. Pa čak ni u ranijem sistemu koliko ja znam, odnosno do rata, Ustavnom sudu Republike BiH niko nije davao suglasnost na akt o unutrašnjoj organizaciji i sistematizaciji radnih mjesta. Prema tome, mi imamo to dosta idealno dobro postavljeno u Ustavu, ali očito to teško i sporo ide, i trebaće dosta vremena da se priviknemo na to čemu težimo, bar mi kadrovi u sudskim institucijama.

Mirsad Islamović:

Evo ja ću zaista u ovom drugom svom javljanju biti vrlo kratak. Ja u prvom svom izlaganju nisam htio da iznosim nekakav svoj lični stav i ocjenu u pogledu dostignutog stepena nezavisnosti sudstva, bojeći se da prebrzo ne uđemo u jednu procjenu, ocjenu ili konstataciju. Ali ipak ja bih se ovoga puta osvrnuo u tom dijelu na tu činjenicu. Kada analiziramo i zakonodavnu i izvršnu sudsku vlast u ambijentu u uslovima u kojem se radi, o čemu je i gosp. Sead govorio, mi ipak moramo konstatovati da je sudska vlast ipak otišla najdalje u tom svom segmentu u radu. Naravno, ima i onih činjenica o čemu je govorio predsjednik Ustavnog suda. Ali ja kažem neću ovom prilikom sve argumente i činjenice iznositi da naravno ne odemo u jednu opširnost, ali kažem, svjedoci smo brojnih problema u oblasti zakonodavne i izvršne vlasti u njihovom funkcioniranju, u zaživljavanju, počev od Federacije pa do kantona. Dok je situacija u sudskoj vlasti, u tom pogledu, moramo se ipak složiti, sasvim drugačija. Funkcioniraju sudovi počev od opštine i kantona. Mislim da tu ima manjih problema nego u ostalim vlastima, zakonodavnoj i izvršnoj. Ja se ne bih mogao složiti sa gosp. Muhibićem kad govori o tome, o nezavisnosti sudstva, i dovodeći to u kontekst sa pripadnošću sudije političkoj partiji kao uvjetu da sudac postane sudija, ili Osnovnog ili Kantonalnog suda. Ja mislim da je za predstavnike ovih međunarodnih organizacija dosta interesantno. Evo, ja ću iznijeti možda u ovom trenutku do kraja neprovjerenu, ali u nekakvom procentualnom dijelu jednu činjenicu koja je evo za vas interesantna, i koja govori u suprot ovome o čemu je gosp. Muhibić govorio. Kada bi analizirali pripadnost sudaca počev od osnovnih do kantonalnih, političkih stranaka, onda stanje i analiza će nam reći da su suci u većini članovi opozicionih stranaka, odnosno da 20 do 30% sudaca imamo iz reda vladajuće stranke. Ja sam vrlo kratko radio kao sudac. Niko mene nije pitao kojoj stranci ili partiji pripadam. Jednostavno, podnio sam zahtjev i Ustavotvorna skupština me je imenovala za suca. Naravno, poznato mi je jer radim, jer sam radio u ovoj branši, da, dakle, najveći broj sudaca nisu članovi Stranke demokratske akcije. Prema tome, sigurno i to ukazuje na činjenicu o čemu sam naprijed govorio. I još jednu činjenicu da pomenem. Ja sam imao u toku tog svog posla u sudu i parnica koje sam vidio, gdje je tužena država BiH, i vjerujte da sam donio niz presuda i par presuda gdje je tužena država obavezna presudom da plati naknadu štete što je pričinjena.

Roman Wieruszevski, šef Ureda Visokog komesara za ljudska prava u UN:

Nažalost, ja trebam se izvinem, ja ne govorim tečno na vašem jeziku, i ja ću govoriti na engleskom. Prvo bih želio da zahvalim organizatoru što nas je pozvao na ovu konferenciju. Ustvari, ja nisam želio da se javim za riječ jer sam mislio da je mnogo interesantnije da slušam ovu debatu. Ali ja ću iskoristiti priliku da kažem nekoliko riječi, ne u svojstvu pripadnika UN. Želio bih s vama da podijelim moje iskustvo gdje sam bio u mojoj zemlji u Poljskoj u tom tranzicionom periodu koje se desilo prije osam godina. Mi smo imali također krajem 80-tih i početkom 90-tih istu diskusiju vezanu za nezavisno sudstvo, a to je, ustvari, bila fundamentalna stvar. Ja sam veoma zadovoljan sa nivoom diskusije kojoj mi prisustvujemo. Praktično govoreći svi aspekti su bili ovdje pokazani, o čemu mi sada govorimo. Ali to nije uvijek slučaj. U slučajevima kada sam razgovarao sa predstavnicima policije oni uvijek misle da rade profesionalno i da štite prava. Uvijek, znači, i prije rata, u bivšem sistemu, jasno je svima da mi nismo imali nezavisno sudstvo. I meni je drago da ovo nije jedan argument. Međutim, ljude vrlo često verifikuje prošlost, i daju važnost prošlosti da je to bilo bolje, zato što su prošli kroz tragično iskustvo tokom rata. Dozvolite samo da prođem kroz nekoliko tačaka koje su bile spomenute u prethodnoj diskusiji. Šta to znači nezavisno sudstvo? Ja vam ne nudim kompletan odgovor na definiciju. Ali ću vam reći kada mi možemo da počnemo da razgovaramo o nezavisnom sudstvu. Ali ja neću dodirivati formalne aspekte. Znači, prvi uslov je da su građani zemlje doživjeli povjerenje u sudski sistem jedne zemlje i da oni gledaju sud kao instrument gdje se brani ljudsko pravo. Drugi element je da su sudije same počele da vjeruju da su nezavisni. Oni vjeruju da niko ne može da utiče na njihove odluke. Treći element su političari koji gledaju sudije kao nezavisno tijelo i da oni ne mogu da utiču na njih. Ali kao što znate ti uslovi ne postoje u vašoj zemlji. Vi ste spomenuli u diskusiji primjer Hrvatske. Ne želim da povrijedim svog susjeda, ali Hrvatska je bila predložena, odnosno primljena u Vijeće Evrope, što znači da ona ima nezavisno sudstvo. Ustvari, to nije slučaj. Formalno, uslove je Hrvatska usvojila, ali ono što je Hrvatska, znači usvojila, ona to ne radi, to ipak ne znači da su oni pogrešni. Ja govorim o Sudskom vijeću koje je zaduženo za naimenovanje sudija. U Hrvatskoj mi ne možemo imati nezavisno sudstvo dok god postoji jednopartijski mentalitet. Šta god vi ubacite u zakon kao formalnu garanciju, znači dok god imamo jednopartijski sistem ne možemo imati nezavisno sudstvo. Ja ne želim da kritikujem HDZ, ali i u drugim zemljama kao što je to bio Meksiko jedna partija ako se tako ponaša onda tu nema nezavisnog sudstva. Mi imamo u Hrvatskoj mnogo primjera da su se sudije ponašale nezavisno i mnogo odluka koje su tako donesene. Međutim, kao čitav sistem to nije nezavistan sistem. I u ovoj zemlji imamo mnogo sudija koje ako ih pitate da li se osjećaju nezavisno reći će da se osjećaju nezavisno. Međutim, još uvijek sistem kao cjelina nije nezavisan. Spomenut ću primjer, ako je sudija proveo svoj vijek, profesionalnu karijeru u prethodnom sistemu, da li taj sudija može promijeniti svoj mentalitet. To je bila velika diskusija u mojoj zemlji. Da li mi možemo potvrditi sve sudije. Na kraju je ta odluka data sudijama lično. Čak i kada je sudija radio u jednom totalitarnom sistemu. Ali, ja vjerujem u etičnost profesije koja postoji, bez obzira na totalitarni sistem. Kada su vanjski uslovi bili kreirani, sudije su bile u mogućnosti da očiste sebe od toga da budu u kompromisu sa sistemom. Znači da je rad asocijacije veoma važan

u ovom trenutku. Ja bih također želio da dam odgovor gosp. Muhibiću šta može biti urađeno na promjeni situacije. Vjerujem da se ne možemo mijenjati dok jednopartijski mentalitet postoji. Što je gosp. Bošković također napomenuo, nekorištenje Ustavnog suda je jedan sindrom tog mentaliteta. Ali u ovoj zemlji imate internacionalni faktor što je nevjerovatno bar što se tiče broja. Ne postoji za nas toliko mnogo prisutnosti međunarodnih organizacija. Ja vjerujem da bi mi trebali biti mnogo više aktivni u tome. Ali taj balans između domaćih institucija i međunarodnih institucija treba da ima jedan uticaj na to sve. Mi bismo trebali da budemo od veće koristi vama, ali u tom slučaju vi također trebate da koristite i da eksploatišete tu prisutnost, a ta prisutnost neće trajati tako dugo. Još jednom hvala vam što ste organizovali ovaj sastanak i što ste me pozvali da prisustvujem sastanku.

Šemso Softić, Ministar pravde TPK:

Meni bi bilo jako drago da smo ovu diskusiju započeli bez ovog povoda, i ne znam kako će biti obezbijedeno nezavisno sudstvo već u kantonima u kojima je izbor završen. Pored toga, biće mi jako teško kad se ovaj izbor završi i više ne bude raspravljano o nezavisnosti sudstva. To su neke osnovne stvari o kojima bi kao profesionalci trebali voditi računa. Povod je dupli broj ljudi prijavljenih na konkurs, oglas, i sad i ranije, a uzroci povoda, razlozi tog povoda su primjena izuzetaka. Kad je data mogućnost da se na jedan širi način, demokratičniji, izvrši prijedlog kandidata za sudije, onda su sudije predložile izuzetke, predložile primjenu izuzetaka. Ako zagovaramo tu neovisnost, principijelnost, zakonitost, onda moramo sami mi biti takvi. To je prva stvar koju sam htio da kažem, i volio bih kada bi se o neovisnosti sudstva govorilo u ovom smislu u kojem je gosp. Hodžić govorio. Mi smo imali nekih primjedbi, a sve zbog kratkoće vremena i zbog brzine uspostavljanja sudske vlasti nismo uspjeli kroz naše neke prijedloge da obezbjedimo izmjenu određenih propisa vezano za proceduru izbora sudija i predsjednika sudova. Mišljenja smo da je vrlo loše rješenje u Ustavu Federacije, koje je jednostavno prepisano u Zakonu o sudovima, da jedan čovjek, neovisno na njegovu svijest i savjest, predsjednik kantonalnog suda, imenuje sve ostale sudije na području kantona. Dok je izbor tužioca mnogo dramatičniji, jer nismo bili vezani ustavnim odredbama, pa nismo predvidjeli da tužioce biraju i općinske i kantonalne Skupštine, što je po našem shvatanju vrlo ispravno. Pored toga, kako ćemo obezbijediti samostalnost. Bojim se da samo neovisno sudstvo gledamo na kantonalnom nivou. Međutim, mi ćemo biti prinuđeni da izuzetak postane pravilo u opštinskim osnovnim sudovima, jer mi nemamo dovoljan broj ljudi koji imaju dvije godine staža i one ostale uslove. To je naša realnost. I treća stvar o kojoj sam mislio nešto reći vrlo kratko, to je odnos zakonodavne i sudske vlasti. Mi smo u takvoj realnosti da su određene političke partije nosioci vlasti. To znamo, koja u kojem procentu i omjeru. Imamo zahtjev političkih partija da nespram tog omjera kako je ko osvojio vlast participira i u sudskoj vlasti. Hoćemo li moći na taj način obezbijediti između ovih ljudi bez zahtjeva, da sudije koje oni predlažu ili bar daju nekakvu vrstu saglasnosti bez zahtjeva, da budu članovi bilo koje partije. Određene partije imaju svoje zahtjeve naspram osvojene vlasti, da one mogu predlagati određeni broj tj. procenat sudija. Imamo drugih zahtjeva koji idu da Kantonalni sud mora biti teritorijalno pokriven. Što će reći, od 14 općina koje sačinjava ovaj kanton mora biti neka vrsta zastupljenosti u Kantonalnom sudu. To su sve stvari koje vjerovatno imaju svoje refleksije, i to vrlo ozbiljne, na neovisno sudstvo. I kažem, volio bih da opet za vrlo kratko

vrijeme o ovim drugim svim vidovima neovisnosti sudstva raspravljamo, jer i nama koji se brinemo o tome mnogo će biti lakše ako ovakav jedan eminentan skup uputi zahtjev recimo da se znatno poboljša materijalni status sudija u svim sudovima kantona.

Vehid Šehić:

Ja ne bih želio da se iko ovdje osjeća prozvanim. Mi smo se skupili da vidimo šta nam je činiti. Realnost jeste kakva jeste. Kako reče gosp. Hodžić, ambijentalni uslovi su takvi da nameću ove uslove. Međutim, mi se ne možemo miriti sa takvim uslovima, jer gledamo u budućnost. Zato i pokušavamo ovo što je gosp. Softić rekao da sudska vlast apsolutno ostane nezavisna, jer predstavnici i u izvršnoj i u zakonodavnoj će se mijenjati ovisno o rezultatima izbora, i onda ako se nastavi ovakva praksa mi nikada nećemo moći da imamo nezavisno sudstvo, da imamo nezavisnog sudiju. Time nikada nećemo stvoriti elementarne uslove za demokratiju, jednakost pred zakonom, a čisto sumnjam da možemo napraviti državu, državu u pravnom smislu.

Vera Jovanović, Ombudsman Federacije BiH:

Ja bih htjela samo kratko da se osvrnem na neke diskusije koje su u posljednje vrijeme bile. Slažem se sa gosp. Wieruszevskim, da jedan od uslova za nezavisno sudstvo jeste povjerenje koje građani imaju u sudove i da sudovi moraju biti instrument da se brani ljudsko pravo. Ombudsmeni su još početkom svoga rada '95. godine, ponukani velikim brojem predstavki građana koji su se žalili na rad sudova, zaključili da u toj oblasti, oblasti sudstva, i njegovog funkcionisanja, nešto nije u redu. O tome je moj kolega govorio, ja ne bih da ponavljam u tom dijelu, jer tu je osim žalbi sudija koji su se žalili zbog toga što ne mogu biti izabrani, jer nisu pripadnici vladajuće stranke, bilo i pritužbi običnih građana koji se nisu samo žalili na efikasnost funkcionisanja sudova, nego su se žalili i na neravnopravnost koju su uočili u toku vođenja postupka, s obzirom na svoju nacionalnu pripadnost. Na žalost, moram konstatovati da kako vrijeme prolazi broj ovih pritužbi je sve veći i veći. Mi sada imamo situaciju u sarajevskom sudu, da građanka koja želi da ostvari svoje pravo na privatnu imovinu zbog toga što je pripadnica srpske nacionalnosti nema onaj isti položaj koji imaju svi ostali građani. Sud ima izuzetnu ne samo odbojnost, nego dozvoljava i vrijeđanje koje ta stranka ima u toku vođenja postupka. Nadalje, kod izvršavanja sudskih odluka imamo situaciju da su organi, izvršni organi vlasti, uzeli sebi za pravo da odlučuju da li neka sudska odluka treba da se izvrši ili ne. Na sve te postupke, sudovi ćute. A zašto? Takvu situaciju imamo i u Tuzli. Mi smo se pitali zašto? A onda smo razmatrajući stanje u Tuzli koje je jednim dijelom onakvo kako je rekao gospodin iz kantonalne Skupštine, ali je to samo djelimično tako. Došli smo do situacije da nije ispoštovano ni zakonom predviđeni uslov, odnosno da za predsjednika Višeg suda imamo čovjeka koji je u Izvršnom odboru stranke. To je čovjek koji se aktivno bavi pravom. Takvu situaciju imali smo nažalost i u Zenici. Mi smatramo, Ombudsmeni smatraju, da sudije imaju ljudsko pravo da budu pripadnici određene političke stranke. Ali smatramo da ta njihova politička pripadnost ne smije biti aktivna. Mi ne idemo u onu krajnost o kojoj su neki drugi govorili, da s obzirom na naš ambijent, na naslijeđenu tradiciju, oni uopšte ne bi trebali da budu pripadnici političkih stranaka. Smatramo da je to njihovo ljudsko pravo. Ali onog momenta kada to njihovo pravo počinje da se uvlači u posao onda je

to izuzetno opasno. Jedna od takvih stvari koja se dešava na području cijele Federacije vezana je, kao što znate, za pitanje imovine, pitanje stanarskog prava. Nacionalne stranke, nacionalna stranka u "Herceg-Bosni", npr. u Mostaru vodi preko 200 takvih postupaka protiv pripadnika srpske nacionalnosti. Dakle, to je jedan trajan gubitak stanarskog prava zbog toga što taj stan nisu koristili više od šest mjeseci. Pri tome se ne uzima u obzir da li je neko u Mostaru mogao da ostane ili nije mogao da ostane, da li je neko otjeran, da li je protjeran, da li je izbjeglica ili se bojao rata. Takvu situaciju imamo i u Livnu. Tamo će bez stanarskog prava opet ostati pripadnici manjinskog naroda, jer se tužbe vode protiv pripadnika bošnjačke nacionalnosti i protiv pripadnika srpske nacionalnosti. U Sarajevu imamo preko 400 takvih postupaka. To je nacionalna struktura nešto izmiješana, ali ipak je najviše pripadnika manjinskog naroda. Šta se dešava s tim postupcima? U situaciji kada su savjesne sudije, jer još uvijek u najvećem broju slučajeva mi imamo takve studije. Kad su donosili odluke kojom odbijaju tužbe i ne saglašavaju se s tim da takvim ljudima prestaje stanarsko pravo, u drugostepenom postupku, mimo propisa koji su predviđeni zakonom, takva njihova presuda je preinačena. Ne, nije ukinuta, nego preinačena, i dozvoljeno je da se stanarsko pravo izgubi. Posljedice toga neću vam govoriti šta su, ali očito iz svih naših analiza vidjeli smo da je tu uticaj direktan čovjeka koji je u kadrovskoj komisiji za izbor sudija, a koji je kao takav izuzetno visoko rangiran u nacionalnoj stranci. Primjera takvih imamo mnogo. Mi smo sada u situaciji da spašavamo ono što se spasiti može. Imamo Ustav takav kakav jeste. Imamo činjenicu da ima sudija koje su podložni nacionalnim strankama, a imamo također i situaciju gdje izuzetno dobar broj sudija koji savjesno obavlja svoj posao. Mislim da ovo što se desilo u Tuzli upravo govori o tome da je još jedan drastičan primjer da je vlast pokušala da izmanipuliše sudije. Zašto? Da ih stvori ne najdirektnije tražeći da se učlane u nacionalnu stranku, ali manipulišući načinom izbora i prijedlogom da ih donese u takvu situaciju da o tome počnu razmišljati. Naime, ima ovdje dobar dio vas koji ne znate kako je taj postupak tekao, ali želim da vam ukratko kažem da je prema Zakonu o izboru sudija kantona, trebalo je da bude predloženo, odnosno izabrano 30 sudija. Prijedlog koji je išao na antonalnu Skupštinu odnosio se samo na 19 ljudi. Zakon o izboru sudija također kaže da nacionalni sastav sudija koji su predloženi treba da prati nacionalni sastav stanovništva. Među predloženih 19 sudija nije bilo ni jednog koji je bio pripadnik ostalih naroda, iako su se dvojica javila. Ombudsmani su se uključili u ovaj postupak kasno, isključivo zbog toga što su sudije oklijevale da se obrate našoj instituciji. Prema našim pravilima, mi možemo da radimo tek onda kad imamo zahtjev pojedinca ili grupe koji smatraju da je njihovo ljudsko pravo ugroženo. Zbog toga je ovo zbog čega smo se mi uključili izgledalo dosta kasno. Mi bi bili jako sretni da je kantonalna Skupština ovo skinula s dnevnog reda zbog toga što je smatrala da nešto u tom pogledu nije u redu. Međutim, to se nije desilo iz tog razloga, nego zbog toga što su poslanici ili odbornici prijedlog za ovo dobili dan ranije. Dakle nisu stigli ni da ga pročitaju. Biće mi neobično drago ukoliko prilikom izbora, jer još uvijek do izbora nije došlo, povedu računa bar o dijelu onoga što je ova institucija u pismenoj formaciji dostavila. Međutim, bojim se da će se desiti ono što se sprema i u Sarajevu. A to je da će predsjednik kantona uzeti sebi za ekskluzivno pravo, to se sprema također i u Sarajevu, da on sad izvrši prijedlog lica koja trebaju da budu sudije, i to se sad nadovezuje. Mislim da je jako dobro što smo čuli gosp. Hodžića i političke packe koje nam je uputio u svojoj diskusiji, ali tačno je, to se ne može osporiti, da predsjednik kantona ima to pravo, i tačno je da je izvršna struktura najdirektnije uključena u izbor,

tačno je da je to korištenje prava te vlasti. Međutim, gubi se iz vida da je Ustav Federacije pa i Dejtonski sporazum, i niz nekih sporazuma, obavezao ovu vlast da nastoji da postoji najviši stepen ljudskih prava, da u funkcionisanju obezbijedi demokratiju, i upravo demokratija jedne vlasti ogleda se u tome da to pravo koje joj je dato Ustavom ne tumači i ne drži ga tako tvrdo kao što to sad čine nacionalne stranke, odnosno ljudi stranke koje su na vlasti. Zbog toga smo mi u prijedlogu odnosno informaciji koju smo dostavili uputili na Univerzalnu deklaraciju nezavisnosti sudstva, koja kaže da sudjelovanje izvršne i zakonodavne vlasti, te opšte biračkog tijela o imenovanju sudaca, da je skladu sa sudskom neovisnošću, ako se pri imenovanju sudaca konsultiraju predstavnici pravosuđa i pravne profesije, ili ako imenovanje vrši tijelo u kojem aktivno sudjeluju predstavnici pravosuđa i pravne funkcije. Moguće da ovo što kaže Deklaracija zajedno sa onim što je rekao gosp. Wieruszevski, da je potrebno dati mogućnost sudijama koji se jako dobro između sebe znaju da ako ništa budu uključeni u predlaganje ili u neku fazu postupka koja predstoji. Jer ono što je rekao predsjedavajući, izvršna i zakonodavna vlast su skloni promjenama. Mandat sudija može biti do 70 godina.

Neđo Miličević:

Ja ću vrlo kratko, smatrajući da je gosp. Softić ovdje iznio jednu činjenicu koja zasluhuje da bude i prokomentarisana. Ja moram reći nisam shvatio da je to mišljenje gosp. Softića, nego naprosto činjenica da vladajuće političke partije traže da u sudskoj funkciji dobiju onaj broj mjesta koji odgovara procentu osvojene vlasti na izborima. Ako sam dobro shvatio. Ja ću iznijeti svoje mišljenje da smatram da je takav zahtjev apsolutno neprihvatljiv, da je takav zahtjev upravo rezultat te partijske države i rezultat ignorisanja principa podjele vlasti i principa nezavisnosti sudske funkcije. Ja jednostavno smatram da pravilo mora da bude da će sudija da bude onoliko koliko je po propisu predviđeno i da će to biti oni koji budu u nadležnom postupku i pod uslovima koji su državnim propisom predviđeni, izabrani. Svako ovo unaprijed osiguravanje procenta za političke partije je naprosto prenošenje ingerencija države u paralelne centre političke moći.

Seada Palavrić:

Nisam željela ponavljati svoju diskusiju, međutim na neke stvari moramo ponovo podsjetiti i zamoliti Ombudsmane, da prije svih oni poštuju Ustav Federacije. Ustav Federacije jasno kaže, Ombudsmani su dužni štiti ljudsko dostojanstvo prava i slobode zajamčene ovim Ustavom, instrumentima navedenim u Aneksu i Ustavima kantona. Molim vas da se ne pozivamo na Deklaraciju koja je kao što u njoj piše, samo nacrt koji bismo mi željeli da postane akt, i Ujedinjenih nacija i naš, ali ona nije akt, nije dio pravnog sistema, i molim vas da se na nju ne pozivamo. Ombudsmani nemaju zadaću da štite odredbe ove Deklaracije koja je imala namjeru postati to. Drugu stvar molim, da se sve stranke ne nazivaju nacionalnim strankama, one imaju svoja imena. One koje u imenima nose naziv nacionalna neka to i imaju, koje ne nose neka nemaju. Treće, kada je to u pravosuđu bilo sve u redu? Ja bih jako voljela vidjeti primjer kada je u pravosuđu i bivšoj Jugoslaviji ili u BiH bilo sve u redu. Ne možemo očekivati da mi za pet godina koliko je trajala odbrana od agresije dovedemo u red sve u pravosuđu, ali ne možemo reći da ništa ne valja u pravosuđu i da ono nije neovisno. Pojedinci koji ne rade dobro u pravosuđu tu su, bili su zatečeni. Nastojaćemo da u ovom sistemu njih ne

bude. Nije istina da je predsjednik Višeg suda u Tuzli bio član Izvršnog odbora stranke, nijedne. To naprosto nije istina. Zatim, kažemo u Tuzli se dogodilo. Nije se gospodo u Tuzli ništa dogodilo. Apsolutno ništa se nije dogodilo. Krenuo je prijedlog predsjednika Kantona sasvim usklađen sa Ustavom Federacije BiH i Zakonom o sudovima, izuzev u dijelu gdje nisu predloženi kandidati za sudije iz reda ostalih naroda. To je jedina greška koja je učinjena i koja će biti ispravljena. Međutim, 30 sudija koliko je propisano Zakonom o broju sudija Kantonalnog suda sigurno neće biti nikada popunjeno. Ta popunjenost, neka me demantuju gospoda iz pravosuđa, nikada nije bila apsolutna. Prema nalazima rada Višeg suda u Tuzli čiji predmeti trebaju biti preuzeti u Kantonalni sud, taj sud može zadovoljiti oko 20-tak sudija. Otprilike takav broj će biti sigurno ponovo predložen. Prvo iz razloga što u ovom trenutku ne treba veći obim, veći broj sudija, a drugo, gospodo, jesmo li mi zaboravili osnovnu zadaću Ombudsmana. Realizaciju poništenja posljedica etničkog progona. Šta će se dogoditi ili šta bi se dogodilo da je tuzlanska Skupština izabrala svih 30 sudija i sutra se prema Aneksu 7, kao što mi želimo, vrate ljudi koji zaslužuju da budu sudije? Šta ćemo s njima? Baš im nećemo dati mogućnost da ponovo budu sudije ili da prvi put budu sudije. Realizacija aneksa 7 je naš cilj i vi ste spomenuli sad stanarsko pravo. Ja bih jako bila srećna kad bismo mi, kad bi barem Forum građana jedan poseban okrugli sto organizirao na temu stanarskog prava kojeg nema kao prava u Ustavu, niti države BiH, niti Federacije, nego ima pravo svojine, i da jednom raščistimo status stanarskog prava kao relikta socijalističkog sistema. Uslovom pod kojim se sticalo i uslova pod kojim je prestajalo. Srećniji bismo mi bili kad bi se Aneks 7 i povratak u svoje domove mogao tumačiti tako da se svaki prognanik vrati u svoj dom. Podrazumijevajući pod domom i zakup i stanarsko pravo i pravo svojine. Međutim, ova djelatnost koju Ombudsmani sad vode ide ka tome da te posljedice etničkog čišćenja budu takve da oni koji su jednom prognani sada ponovo budu prognani iz tih privremenih smještaja. Zato o ovome govorim samo kao odgovoru. Ja se nisam smijala, nije zaista smiješno, ovo je žalosno. Vas to ne boli. Nas jako boli. Ljudi koji su odbranili ovo malo zemlje treba sad da ponovo idu na ulicu, zato što niti Ombudsmani, niti međunarodna zajednica nisu u stanju da nam pomognu da realiziramo Aneks 7, vratimo ljude u njihove domove, što god pod tim imenom podrazumijevali, a evo stanarsko pravo svakome ko ga je imao pa poistovijetite ga sa pravom svojine. Ali, molim vas, ta tema zaslužuje jednu posebnu raspravu, i ne bi voljela da danas o njoj govorimo nego onoliko koliko sam morala odgovoriti. Nemojte govoriti da je pravosuđe bilo idealno. Uticaj i neovisnost pravosuđa i problem neovisnosti pravosuđa se pojavio i prije agresije na BiH, i sigurno nije problem samo BiH, to potvrđuje i ova Deklaracija. Ja na kraju molim vas, 19 ljudi koji su predloženi, je li to znači da su podobni vladajućoj stanci? Ja vas molim da se od takvih kvalifikacija, gosp. Muhubić je o tome govorio, da se od takvih kvalifikacija uzdržite zbog digniteta ljudi koji su predloženi, jer nije bilo nikakvog spora kada je riječ o njihovom ugledu, njihovom ispunjavanju ustavnih i zakonskih uslova.

Vehid Šehić:

Ja bih samo zamolio, mi smo odredili temu o nezavisnosti sudstva u BiH. Ja ću vas obavijestiti da ćemo mi organizovati Međunarodnu konferenciju o izbjeglicama u Mostaru. Bićete pozvani. I ne bi trebalo o tome u ovom trenutku raspravljati. Koliko sam shvatio, govorilo se da li

postoji nezavisno sudstvo, da li ima uticaja, formalni centri moći, neformalni centri moći na sudije, i to je jedno pitanje s kojim se mi suočavamo. Međutim, upravo jedna vaša rečenica daje za pravo mnogima pa i meni da će biti jako teško doći do nezavisnog sudstva, i da će biti teško stvoriti nezavisno sudstvo, jer vi ste rekli "Sudije koje su radile u bivšem sistemu mi ćemo se truditi da ne rade u novom". To je i politička diskriminacija i sistemska diskriminacija, kako god hoćete to nazovite. To je vrlo teška rečenica. Zapamtite da i mi želimo da živimo u ovoj BiH, i mi želimo da gradimo demokratski sistem, i niko nema pravo da me izopćava iz budućeg sistema iz ove države koju ja nazivam Bosnom i Hercegovinom.

Seada Palavrić:

Gospodine Šehiću, oprostite, sreća što se ovo snima, ja sam rekla: "Sudije koje su loše radile neće biti ponovo u novom sistemu", ako se snima, vratite snimak. Ja to nikada ne bih mislila, a kamoli rekla.

Ljiljana Filipović:

Ja bih htjela da se osvrnem na izlaganje gđe. Vere Jovanović, ne što se tiče sadržine, ona je između ostalog rekla da su sudije oklijevale da se obrate Ombudsmanima radi zaštite njihovih prava. Možda su sudije oklijevale. Ja ne znam jesu li se sudije obratile Ombudsmanima baš tako, jesu li se obratile zvanično, ili nisu, ali su sudije veoma brzo reagovala na prijašnji prijedlog onih koji trebaju biti izabrani za sudije, i to su reagovala putem sjednice Sudskog kolegija Višeg suda u Tuzli, i putem oporuka Udruženja sudija za TPK, i obje te reakcije sadržavale su nekakve, uslovno rečeno, negativnosti koje su uočene pri predlaganju tih kandidata. Obje te reakcije su se održavale da predloženi spisak ne sadrži kandidate iz reda ostalih. One što vi tu ne ističete, obje te reakcije su sadržavale mišljenje da 19 predloženih nije 19 najboljih koji su konkurisali na izbor sudije. Pri ocjeni da li je neko bolji od drugog, ni Sudski kolegij Višeg suda u Tuzli, ni ogranak Udruženja sudija TPK nije htio i nije mogao ići u ocjenu konkretnih imena i davanja, ovaj je bolji od ovoga ili onaj je bolji od onoga, nego samo se ograničili na to da istaknemo da se pri ocjeni kvaliteta kandidata mora voditi računa o njegovom profesionalnom iskustvu, renomeu koje on uživa, i onome što je pokazao u dotadašnjem radu kao sudija. Mi smo smatrali jednostavno da među ljudima koji nisu predloženi za izbor za sudije ima vrsnih stručnjaka, dokazanih sudija, koji po svom moralnom, ličnom integritetu, zaslužuju da budu sudije. Pri tome nismo rekli da među onih 19 ima ljudi koji ne zaslužuju da budu sudije nego smo smatrali da to možda ipak nije 19 najboljih i da treba razmotriti još jednom kriterije i sve kandidate, tako da bi bilo izabrano baš ne 19 najboljih, nego onoliko koliko je propisano zakonima, a to je 30 sudija. Vi ste malo prije rekli da sistematizacija 30 nikada u Višem sudu u Tuzli nije postojala, nije bila popunjena. Viši sud u Tuzli sada ima 27 sudija, do prije dva mjeseca imao je 29. To je veoma blizu toj zakonskoj sistematizaciji i upravo je taj broj sudija omogućio ono do čega smo danas došli, a to je da je Viši sud u Tuzli potpuno ažuran. Vaša je procjena da će broj od 19 - 20 sudija biti dovoljan da u budućnosti obezbijedi tu ažurnost da on odgovara sadašnjem obimu poslova Višem sudu u Tuzli, ali se ja bojim da je ta vaša procjena paušalna. Ne znam na osnovu čega ste zaključili da je to upravo taj broj sudija. Bojim se da ste imali u vidu priliv predmeta na Viši sud u Tuzli tokom rata koji je znatno niži od priliva predmeta redovnih u mirnodopskim uslovima, jer tokom rata mnogi

osnovni sudovi nisu radili onoliko koliko su po redovnom toku stvari trebali, jednostavno zbog toga što su bili spriječeni ratnim dejstvima, nemogućnošću stranaka da pristupe na sudska ročišta, pa i zbog toga je i priliv predmeta na Viši sud bio niži nego što je redovno bio i prije, i što će po svemu sudeći biti i u budućnosti. Želja Udruženja sudija, neće mi kolege zamjeriti, Sudskog kolegija Višeg suda u Tuzli, kada je riječ o izboru sudija za Kantonalni sud u Tuzli, jeste da se bira broj sudija koji je predviđen zakonom, u skladu sa odredbama koje određuju da on mora obezbijediti odgovarajuću zastupljenost Bošnjaka i Hrvata i ostalih, srazmjerno nacionalnoj strukturi stanovništva. Želja i zahtjev, ne želja, nego zahtjev sudija Kantonalnog suda u Tuzli i Udruženja sudija je da se za sudije izaberu oni koji su najbolji, a to se može procijeniti. Oni koji rade u sudovima i oni koji su bliski sudu. Gosp. ministar je izašao iz Suda prije četiri-pet godina, koji je dosta vremena proveo tu, zna da se može procijeniti kvalitet sudije, da se može ocijeniti da li je određeni kandidat bolji od drugog, u tom smislu da li se može pretpostaviti da će on bolje ostvarivati sudsku funkciju. To je ono što zahtijeva i Udruženje sudija i Kolegij Kantonalnog suda u Tuzli. Još bih nešto rekla, gosp. Miličević je reagovao, a meni se učinilo da je to stvarno nevjerovatno kada je gosp. Softić rekao da postoje zahtjevi da se u sudu obezbijedi stranačka zastupljenost onakva kakva je u zakonodavnim izvršnim organima. Mislim da je to bez obzira da li bi takvi suci bili zaista članovi stanaka ili ne bi, mislim da je to pogubno za sudsku nezavisnost, i o tome se uopće ne može govoriti o sudskoj nezavisnosti ukoliko bi neko došao za mjesto sudije u ovim našim uslovima ovakvim, kao predstavnik ili ne znam ni ja kako, kao delegat neke političke stranke, da iza njega stoji pospolitička stranka, jer se bojim da bi se onda političke borbe prenijele i u sudnicu.

Sead Bahtijarević, pomoćnik Ombudsmana Federacije BiH:

Izlaganje koje sam ovdje čuo vrlo je autentično, ali smatram da sam dužan skrenuti pažnju na još jedan element koji vjerovatno u nedostatku vremena nismo mogli baš u cjelosti apsolvirati. Činjenica da ovdje ima prilično praznih mjesta, gdje stoje naznake upravo Kantonalnih sudova, govori nešto samo po sebi. Nažalost, imam osjećaj da smo mi ovdje da branimo suce od sudaca. To je apsurdno. Činjenica je da ti suci koji treba da se izbore za svoj status, sa izuzecima predsjednika Vrhovnog suda i Ustavnog suda, koji po funkciji pripadaju tom, rekao bih, staležu. Ali oni koji predstavljaju same suce, koji treba da se izbore za svoj status, i koji se bore, predstavljeni su samo sa jednim oficijelnim predstavnikom Udruženja. Meni bi jako imponiralo da je ova rasprava održana u Sarajevu, gdje sada 15-tog predstoji izbor sudaca, da iskustvo koje ovdje imamo preduhitri ono što će se desiti u Sarajevu. Ja nisam prorok, i ne mogu tvrditi šta će se desiti, ali sve ono što ukazuje to je to. Znae, opet suci, o tome je govorio gosp. Muhibić. Oni nisu u žargonu pritisnuti, ali oni su pritisnuti strahom za svoju sudbinu. Niko suca, ja sam bio sudac 25 godina, i u onom i u kakvom hoćete sistemu, nije dirketno naredio ali ako on osluškuje dnevnu politiku, a zna da će sutra biti izabran, ne bi htio taj sudac da njegovo ime bude parastrofirano, da kažu, znaš kako je on sudio. Ja znam u Višem sudu u Sarajevu, to je dakle sad kantonalni sudac, da su samo izabrani suci mogli voditi istragu genocida. Dakle, oni su uradili jako mnogo bez sumnje, ali su oni izabrani i na taj način dokazali svoju kvalifikaciju. Šta je sa ostalima? A to su sve samo pripadnici jedne nacije. Bošnjačke nacije su samo bili suci koji su vodili

genocid. Znae gospodo, to su sistemi a suci ne smiju da govore, ne znate što ih je neko na to pritisnuo jer se boje za svoju egzistenciju i to im ne možemo zamjeriti. To je činjenica, ali im moramo pomoći da se oslobode tog straha, koji nije apstraktan, koji je realan. Jer, znate, valja ostati sada bez posla. Kolege su ovdje govorile. To su ljudi koji su isključivo se orijentirali, koji uostalom samo znaju da budu suci, i koji su jako dobri suci. Ali ako ih dovedemo u situaciju da on u tom strahu mora da bira, on će liniju manjeg otpora izabrati, pa da bude pripadnik stranke, ne znam, kakav-takav. Formalno. Ali će morati da čeka da čuje taj sluh ovog što se dešava ovdje. Gledajte tog apsurd u Sudu u Sarajevu. Izbor Suda će se vršiti za one kojima je istekao mandat, a u toku rata izabrani su vrlo mladi suci. Na vojnom sudu nije bilo drugih kadrova, opet muškarci, dakle kojima traje sada mandat i koji će kao takav biti samo produžen do ovih pet godina koliko je uslov. To su dakle muškarci, a stari suci sa preko 25 i 30 godina kojima je istekao mandat doći će u situaciju da izgube posao zato što je taj broj ograničen nečim. Prema tome, ne prejudiciram ni zaključke ni odluke. Mislim da pitanje neovisnosti suda nije samo neko ambijentalno pitanje, i pitanje koje mora da vodi računa o nekom trenutačnom. Mi sada imamo povijesnu šansu da kao generacija pravnika izBORIMO se za taj neovisan sud. Jer kada se sudac jednom izabere nema toga ko će ga bez obzira na sustavne sisteme razriješiti. Uvijek će biti taj konsenzus. Tako je to bilo i tako će to biti. To smo mi. I nemojte da stvaramo zablude od nečega. Ali kada nekoga lošeg uvedemo u sud, kolegica je o tome govorila, nije u pitanju loš. Hajdemo od dobrih izabrati najbolje, ali da smo sigurni da su najbolji. Ne možemo, bez obzira na povjerenje kantonalne vlasti i kantonalnog guvernera imati sigurnost da je to to. Prema tome, želio bih da pođem sa utiskom sa ovog sastanka da smo samo sada načeli tu temu, ali da damo šansu sucima neka se izbore za svoj status. Mi im pomažemo. Institucija Ombudsmana je malte ne protiv nekih zvaničnih organa kantonalne vlasti, pa se optužujemo ovdje. Nije. Principijelno hoćemo da izBORIMO da bude ono što je najkorektnije, najbolje, najpouzdanije. Niko ne tvrdi da je sistem dobar, ima grešaka, ali u ovome što postoji daj da se izBORIMO za najbolje, a to je da damo mogućnost samim sucima neka oni ocijene. Evo kolegica je o tome govorila. Zna se ko je bolji od boljeg, da oni taj prijedlog podrže, da organi vlasti to podrže, bez ikakvog uplitanja politike. Ne znam da li je to moguće, ali ja bih bio sretan da to bude tako. Možda sam naivan.

Esad Muhibić:

Vidite, osnovu miješanja u ovaj postupak izbora Ombudsmana je u članu 6 i 7 Ustava Federacije i kaže da se mi možemo miješati u sve postupke svih državnih organa. Ovo sa Tuzlom ide nešto prije nego u ostalim kantonima, i mi zaista želimo dobronamjerno da se ovdje u Tuzli trasira jedan pravedan postupak. Ja mislim da gospoda iz kantona mogu sada prenijeti čelnicima kantona šta je glavna suština ovog našeg miješanja. Mi zaista želimo da se postigne ova procedura i da se poštuje ova Deklaracija kao moralni osnov, a ona je zasnovana na ljudskim pravima i još niz konvencija koje parcijalno govore o ovome problemu. Dakle, da se uz dobre konsultacije sa ljudima iz sudova, odnosno sada Višeg suda, naravno pronađu najbolja rješenja, i da se imaju u vidu ovi kriteriji, kao što su ugled u narodu, dosadašnja stručnost, moralni kvalitet itd, bez obzira na političku pripadnost. Evo sad sam prvi put čuo od jednog od diskutanata kakva je bila politička struktura sudaca, ali to je ova

postojeća, ranija, sad se biraju, sad je izbor novih. Ne znam u ovih 19 ljudi kakva je politička opredijeljenost ili članstvo u političkim strankama, zaista to ne znam ali mi nije to ni čak ni presudno, jer smo mi kroz svoj rad vrlo često nailazili ekstremne funkcionere stranaka, naročito u "Herceg-Bosni", a koji nije uopće član HDZ-a, ili istovremeno na ovoj strani itd. Mi, ustvari, možemo poručiti to, evo, šta nećemo. Nećemo da se u Federaciji više ponovi Mostar. Ni suđenje ovo u Mostaru. Mi smo tu izgubili dane sa gđom Elizabeth Rehn, sa Koordinacionim centrom za ljudska prava u Sarajevu, sa gosp. Steinerom. Šta je? Oni uopšte ne razumiju šta je to montaža. Oni nas pitaju kako uslovne kazne? Kako? Mi smo odmah rekli, problem je u nezavisnosti sudstva. Evo, sad smo na potezu, da se ranije strukture sudstva ponovo sada izaberu, i sad taj filter je u toku, ali su u "Herceg-Bosni" to davno završili. Ja sam bio svjedok više puta u svom životu sudskom i advokatskom, da šef policije, javni tužioci i predsjednik suda dogovore dijagnozu. Sad trebaju biti svi vuci siti, i ovce na broju. Međunarodna zajednica zadovoljan ima proces, i treba ljudima takva krivična djela, u toj montaži. Nastane jedna takva očigledna bruka u kojoj mi nismo maheri za montažu sudskih procesa, sa ovih krivičnih to vam ja mogu danima, danima pričati, da vam donesem svoje spise po 30 godina stare pa na ovamo. Šta sam sve branio i kakve montaže kad se dogovore ljudi svi i zaokruži krug. Od policije, od početka krivične prijave, pa do pravosnažnosti. Ja vam kažem da nema uticaja vladajuća politika na sudove samo kad je spor oko neke parnice, oko neke šupe. Ali kada je krivično, kad se sprema proces krivični, onda je polaganje ispita veliko na toj nezavisnosti sudaca i sudstva. Sad vam kažem, lijepo je sada dok je vakat, dok je vrijeme, dok ima vremena, prihvatite naše preporuke, mi ćemo ustrajati do kraja mi smo uporni, prihvatite ove preporuke i uradite ovo što predlaže ova gospođa iz Udruženja sudaca. Još jednom sve dobro analizirajte, izvagajte, i naravno vodite o svemu računa, i vodite na kraju krajeva računa o sudbinama tih ljudi. Samo to, mi ni za koga pojedinačno ne interveniramo, ali princip je malo opasan, bojimo se da se ne proširi na ostalo. Mi u Sarajevu spremno dočekujemo ovo. I drago mi je da smo ovo sve što se događa ovdje dobro prestali pregledati jer sada u Sarajevu i drugim mjestima spremno dočekujemo ovo. Dakle moramo naći jednu pravičnu sredinu i započeti bobu po bobu, korak po korak ka demokratizaciji tog sudstva. Samo to da znate, nismo mi u konfrontaciji s vama. Nema govora o tome. Ali morate znati da ste dužni naše preporuke poštovati. To su preuzeli najviši funkcioneri Federacije, tu obavezu sad smo ponovili te susrete i dobili nove garancije. Prema tome od samih vrhova Federacije smo dobili te garancije da će se poštovati naše preporuke. Samo je u tom stvar da se to uradi, i onda je vezano za tuzlanski problem sve riješeno. A ovo ostalo, trebat će više okruglih stolova, ima još da se izdiskutira kada je u pitanju nezavisnost sudstva.

Seada Palavrić:

Može li još samo jedno pitanje? Ova preporuka, da li ukoliko je ona u skladu sa Ustavom Federacije ili ukoliko prevazilazi ta ovlaštenja?

Esad Muhibić:

Ne možete vi cijeniti to, nismo mi parteri. To je ono što vi morate Ustavom proučiti, šta je to.

Seada Palavrić:

Onda će Ustavni sud zaista imati problema.

Esad Muhibić:

Ne, ni Ustavni sud. Morate to znati.

Seada Palavrić:

Ustavna ste kategorija, ne može ovo što je gospođa Ljilja rekla kad to uspijemo ugraditi u Ustav Federacije, Ustav kantona i Zakon kantona, mi ćemo to onda provesti. A sve dok nije ugrađeno, dok piše da ste vi obavezni da jamčite prava zajamčena Ustavom i instrumentima navedenim u Aneksu i Ustavima kantona mi ćemo to poštovati.

Tomislav Ljubić, Ombudsman TPK:

Očigledno neke zabune postoje. Ja ne znam iz kojih razloga, ulaziti u poštenost motiva ove institucije, u dijelu ispitivanja djelatnosti kantonalne institucije oko novog izbora i imenovanja. Davati sebi više argumenata za pošten pristup ovom problemu od drugih, prije svega, nije korektno. Dakle, mi stojimo da su naši motivi čisti, a čistina naših motiva proizilazi iz mjerodavnosti institucije koji proizilazi iz Ustava i analize koju smo dali i javno objavili u pogledu ovog izbora imenovanja. Jedini argument koji smo koristili u smislu ambijenta jeste onaj ambijent koji proizilazi iz Ustava FBiH, Ustavnog zakona TPK i važećih propisa. Nas drugi ambijenti nisu interesirali isključivo iz razloga što je to i stav institucije. Ja mislim da konačno na teritoriji TPK i drugi faktički ambijenti omogućavaju da se ovako nastavi. Dakle nemamo mi tako kardinalnu ni političku situaciju na ovom Kantonu da bi ona bila u konačnom ograničavajućem faktoru za raspravu. I ne trebamo sami sebi ograničavati bez obzira što neki stavovi mogu da izazovu osobno kod nas pojedinaca u odnosu na drugi stav neke nedoumice. Dakle, činjenica je da raspravljamo o konstituciji koja nije završena. Ako ona nije završena, odnosno nije okončana, onda zašto ne bi izanalizirali šta smo uradili u predhodnoj proceduri da nam se greške ne bi ponovile. Institucija je rekla svoja zapažanja u smislu tih grešaka, a greške su konstantirane isključivo i samo na odredbama Ustava Federacije, Ustava Zakona TPK, Zakona o sudovima, Zakona o tužiteljstvu. Ne znam kako se naš motiv može preispitati, sve što smo rekli mi smo se pozvali i na Ustav. Druga stvar, dakle mi smo cijenili i cijenimo, odnosno imamo ocjenu, na teritoriji TPK da neovisna sudska vlast nije idealna na tom području, a može se ostvariti jedino preko ovih odredbi, dakle Ustava i zakona. Zbog toga ako nam je taj cilj u ovom trenutku bliži, sva sredstva da se dođe do tog cilja treba koristiti. Jedno od tih sredstava da se dođe do tog cilja neovisnog pravosuđa jeste i naše institucionalno reagiranje na sve. Dogodile su se neke stvari koje se mogu pripisivati ovome ili onome, one su jasno opredjeljene u našem izvješću koje smo dostavili tim institucijama, ništa sakriveno nije bilo. Javno su one objavljene, i evo kao što vidite, i dalje stoje kod njih. Suština je, manipulira se s jednom činjenicom, manipulira se sa činjenicom obveznih, ustavnih odredbi. Imamo Viši sud u Tuzli, imamo advokatsku komoru ovog Kantona, imamo Udruženje pravnika, dakle, imamo ta stručna tijela, i sad ako se nekome preporuči da bi bio ograničen pravcom kao što je rekao gosp. Hodžić da se koristi Odredbama ove Konvencije, onda ne znam zašto bi to bilo uputno i pozivat se je li ona ima snagu ustavne odredbe ili nema. Dakle, ona se kao jedna ideja preporučuje, a od te ideje niko ne treba da ima štete. Druga stvar, postavlja se pitanje odnosa u čitavoj proceduri između izvršne i zakonodavne grane vlasti. Imamo jednu činjenicu, mogu se uvažiti razlozi koji se navode u pogledu izbora broja sudaca, ali imamo jednu činjenicu

da je zakonodavna vlast kantona opredijelila svoju volje u Zakonu o broju sudaca. Dakle, rekla je da će Kantonalni sud imati 30 sudaca. Prethodna procedura je sprovedena kako je sprovedena i predloženo je 19 sudaca. Šta kaže Zakon o sudovima? Kako će biti izabran predsjednik suda? Biće izabran dvotrećinskom većinom. Koja je to dvotrećinska većina? Da li će nam biti na Ustavu i na ovom zakonu temeljna sudska vlast na nižoj razini. Na općinskoj razini, ako se izabere predsjednik Kantonalnog suda od 19 sudaca. Razmišlja li se na takav način. E sad način njenog izbora onog dijela sudske vlasti na općinskom nivou daje za pravo toj vlasti. Dakle, to je najveći broj sudaca. Zato je bitan izbor sudaca Kantonalnog suda. Najveći broj sudaca će biti izabran stavom onoga kome suci Kantonalnog suda daju povjerenje. Je li to Ustavno rješenje? Jeste. Ako se naprave greške u ovom smislu onda podržavajući i dalje, a dakle to je krem sudske vlasti, podržavajući dalja rješenja o mišljenju zakonodavne izvršne vlasti ja mislim da ne doprinosi ostvarenju ustavnog principa i ovog cilja neovisnosti sudske vlasti. Mislim da su to vrlo bitne stvari. A zašto je to krem, zašto je krem Kantonalni sud? Zato što po prirodi svoje mjerodavnosti ima mogućnost stručne kontrole onoga što se događa u segmentu te sudske vlasti, a to su općinski sudovi. Zato kažem u konačnom, da ne govorim o ostalim elementima, jer oni još uvijek ne dolaze do izražaja, jer smo mi u fazi isključivo i samo konstitucije ove kantonalne vlasti i koje bi posljedice na tu konstituciju imale ako se sve ne uradi onako kako je predviđeno u aktima najviše, a da kažem političko pravne prirode, kao što je Ustav, i gdje su sve političke stvari po stavu naše institucije konačno raščišćene. Iako je neka ustavna odredba opredijelila kakav stav može da bude, onda su loši motivi na stranu one institucije u zapažanju da nešto nije urađeno kako valja, ne mogu ocijeniti na ružan način. Optuženi smo da ne radimo u interesu, odnosno da ne izvršavamo svoju mjerodavnost u smislu akumuliranja posljedica. Mi smo u ovom trenutku u tom dijelu onemogućeni. Ali pogledajmo spisak od 19 kandidata koji su predloženi u prethodnoj proceduri za izbor sudaca Kantonalnog suda. Je li imaju trojica kandidata koji svoje prebivalište prije početka ovog rata imaju na području drugog entiteta. Biramo ih na funkciju od 70 godina. Je li to suprotno Aneksu 7 Dejtonskog sporazuma?

Heike Alefsen, predstavnik Savjeta Evrope:

Ja bih napravila samo jednu kratku intervenciju, jer se bojim da moram ići brzo. Ponekad je teško za nas da pratimo ove diskusije bez pravog prevoda. Čini mi se da kao što je rekao gosp. Roman W. da mi možemo govoriti o formalnoj proceduri, ali ta tema je ustvari neka druga tema. Mi smo već govorili o nekim pravilima koja su u UN, ja vam također mogu reći i o pravilima Vijeća Evrope koja kažu da biranje sudija mora da bude izvršen na taj način što to biranje vrši tijelo koje je potpuno neovisno od vlasti. Ali ako su već sudije izabrane od strane vlasti mora da postoje neka osiguranja da postoji pravo npr. za žalbu. I ono što je gđa Jovanović rekla to je također jasno da pravnici moraju biti konsultovani. I kao što je gosp. Bošković rekao, mi možemo da imamo predivne procedure, ali kao što je gosp. Muhibić rekao sve je također politizirano u ovoj zemlji. I ja sam također frapirana sa nekim izjavama kantonalnih predstavnika da kao što je bilo npr. to gdje se spominje da su sudije većinom iz opozicionih partija. Tačno je to da gdje se nalazi da je pravosudni sistem i politika su vrlo blisko vezana. Slažem se sa gosp. Šehićem da dok god ne riješite ove probleme

sami, a međunarodna zajednica vam ne može pomoći u tome nećete imati nezavisno sudstvo.

Neđo Miličević:

Mislim da treba reći da se nije teško u tome složiti da smo imali zaista bogatu i kvalifikovanu diskusiju. Također mislim da je njena karakteristika pored stručnosti i otvorenosti bila i principijelnost, pa i onda kada se raspravljalo o sasvim konkretnim pitanjima. Sve je ovo snimljeno i biće nakon autorizacije objavljeno pa onda i dostavljeno svim nadležnim i funkcionalno zainteresovanim na korištenje. Sada bi svakako bilo odveć pretenciozno definisati zaključne stavove sa ovog skupa, ali da bi se oni mogli utvrditi i saopštiti dozvolite da ja naznačim one osnovne stavove bar kako sam ih ja shvatio iz ove diskusije, kako bismo ih mogli kasnije i utvrditi, a da se bar na čas o njima saglasimo uz jednu prethodnu napomenu koju je rekao i gosp. Softić, da rasprava o raznim aspektima vršenja sudijske funkcije gdje je princip nezavisnosti sudstva u samom vrhu i u svakom dijelu treba da bude naše kontinuirano ponašanje pa i organizovanjem ovakvih skupova kakav je ovaj danas. Mislim da iz diskusije proizilazi da Ustavom opredijeljeni princip podjele vlasti kao princip koji omogućava nezavisno i odgovorno vršenje povjerene javne funkcije treba maksimalno, svakako saobrazno datim uslovima i mogućnostima, implementirati u naš ukupan sistem gdje bi ovlast sudske vlasti trebala da bude u prvom planu zato što ja vjerujem da tu za implementaciju tog principa postoje već u najvećem stepenu osnovne pretpostavke. Također smatram da jedan od zaključaka koji proizilazi iz naše diskusije jeste da sve pravne odredbe našeg sistema o položaju sudova i sudija treba tumačiti u okviru našeg ustavnog sistema i njegovih rješenja saobrazno i u skladu sa međunarodnim pravnim pravilima o zaštiti ljudskih prava i osnovnih sloboda i o standardima koji su utvrđeni za obezbjeđivanje principa za nezavisnost sudstva. Ja u tom smislu mislim da treba takođe da se potcrta da ovo treba doslovno to stanje ne samo dosljedno poštovanje slova Ustava i međunarodnih standarda i principa, nego poštovanje i duha i ciljnog opredjeljenja tih dokumenata, da to treba dosljedno provoditi u svim pravnim aktima, od zakona na niže, ali isto tako da s obzirom na sve okolnosti pod kojima smo stvarali i stvorili postojeći pravni sistem ima razloga da imamo i jedan kritički uklon i prema samim ustavnim rješenjima koja se ovoga tiču. Iz diskusije je očito proizašlo da nezavisno sudstvo podrazumijeva kako nezavisnost sudske institucije tako i nezavisnost sudije kao ličnosti potrebnih stručnih i moralnih kvaliteta i kao ličnosti, koja ne smije biti izložena pritiscima, ličnosti koja će bez uplitanja političkih partija i političkih moćnika djelovati u skladu sa svojim principima, sa svojim moralom, i svakako u okviru Ustava i zakona. U tom smislu smatram da je također stanovište ovog skupa da ovoj funkciji pripada potpuna depolitizacija što svakako treba diferencirano posmatrati u odnosu na pripadnost političkoj pratiji. Kad bi mene neko pitao onda bih se ja izjasnio i za ovo drugo. Također smatram da ova nezavisnost ličnosti sudije podrazumijeva u sadašnjem momentu, i s obzirom na aktuelnost prije svega, način izbora podrazumijeva svakako i funkcionalni imunitet kao i samo smjenjivanje koje se evo i danas čulo ipak u našem sistemu bolje situirano u normativnom dijelu. Ja smatram također da jedan od zaključaka treba da bude da treba obezbijediti određeni i odgovarajući uticaj sudova i sudija na proces izbora sudija. Određivanjem i nekih institucionalnih načina za taj uticaj. Predviđanjem institucionalnog načina

uticaja ne dira se u pravo onoga ko donosi odluku nego se stvaraju samo pretpostavke da ta donesena odluka bude sigurnija i da se onome ko donosi odluku i olakša taj proces. Olakša sa aspekta dosljednog primjenjivanja Ustava i Zakona. Svakako i finansiranje sudova je jedan od elemenata nezavisnosti vršenja ove funkcije, i mislim da upozorenje da u tom svemu treba da izvršna vlast mora imati jedan distanciran odnos zaslužuje punu podršku. Ja također smatram da jedan od zaključaka sa ovoga skupa treba da bude i to da u okviru inače pozicije vrlo relevantnog faktora implementacije ukupnog Dejtonskog sporazuma međunarodna zajednica koja se ovdje neposredno uključila u implementaciju toga sporazuma treba maksimalno da pomogne u izgradnji države i njene vlasti na ovim principima o kojima smo danas govorili. Konkretno, u ovom slučaju sudske vlasti. Također, time i da završim. Po mom mišljenju značajno je, među zaključcima nije o tome danas bilo govora, konstatovati i ulogu medija u ovom svemu. Uz zahvalnost što su oni danas pratili ovo naše savjetovanje, ovaj naš Okrugli sto sigurno njihova uloga da se ove ideje, i da se ovi stavovi, da se širenje demokratizacije, pa onda saobrazno tome i svi principi na kojima treba da počiva vršenje javne funkcije, a samim tim i sudske vlasti. Angažovanje medija u tom domenu može biti od izuzetne koristi, i neka bude jedan od poziva ovoga skupa i toj jakoj i vrlo potrebnoj društvenoj moći da se u ovom smislu uključi u implementaciju mirnodopskog i demokratskog života u BiH. Evo, ovo su neke naznake, u kom smislu bi trebali da budu zaključci utvrđeni. Ako ima još nekih dobrih sugestija svakako biće vrlo rado prihvaćeni i izloženi u tom završnom dokumentu. Ako nema još sugestija hvala još jednom na učešću i na aktivnom učešću onima koji su diskutovali. Nadam se da će od ovoga biti neke koristi.